I. LIPSI
DE RECTA PRONVNCIATIONE LATINÆ LINGVÆ DIALOGVS.

Editio vltima.

ANTVERPIÆ,
Ex OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCIX.
Cum Priuilegijs Cæsareo & Regio.

AD ILLVSTREM V.

PHILIPPVM SIDNEIVM

EX ILLVSTRISSIMA WARVICENSIVM STIRPE.

Q VAERIS à me ſeriò, Vir illuſtris PHILIPPE SIDNEIE, de Pronunciatu Latinæ linguæ quid ſentiam? germanúmne & verum hunc, quo nunc vtimur: an alium fuiſſe antiquitus, qui, vt multa alia, exoleuerit tenebris ignorantiæ obrutus & longi æui. Tenuis ſubtiliſque inquiſitio: nec ſcio an nō gloriæ ſolùm expers, ſed & fructus. Illam enim quî ſperes ex agello tam ſterili? quem ipſum quòd colimus & inuertimus paullò ſtudioſiùs, carpent magis quàm ignoſcent. Ambitionem appellabunt, & friuolam in paruis iactantiam. Quî etiam fructum? cùm & pauci hæc ad animum ſiue aures admittent: & ſiqui, tamen hactenus, vt ſcire ea velint, non vti. Quis enim erit ille

tantis ceruicibus, qui primus hæc nouata inferet ſiue efferet? qui os aperiret contra vulgi totius ſenſum, cõtra ætatum aliquot conſenſum? & ſi faciet, quid merebitur niſi riſum? Itaque ego ipſe qui hæc adſero, noſcere ea ſatis habeam, non promere: nec vnquam illuc impellar, vt brachia dirigam contra imperitiæ hunc torrentem. Quis ergo finis? tibi ô SIDNEIE parêre. quia durus, ſiue improbus, ſi illi quidquam negem, *cui dij ipſi* (vſurpabo Laberianum illud de Cæſare) *nihil negauerũt*. Corporis tui bona intueor? ad robur pariter factus es, & ad decôrem. Animi? cultiſſimus ille: & vberrimę in te ingenij iudiciique dotes. Externa? ſtirpe nobiliſſimus es, opibus ſplendidiſſimus. nec quidquam facilè tibi deeſt, quod Naturę aut Fortunæ adeſt. Macte his dotibus! eò magis, quòd non ad ambitionem, vt pleraque iſta nobilitas, aut ad pompam abuteris: ſed confers eas, quà potes, ad tuam & publicam ſalutem. Idque domi & foris, togâ & ſago: cùm vegeta illa animi vis ad omnia ſufficiat: & Marti ita lites, vt ſacrum numquam deſeras Sophiæ & Muſarum. Quod Archilogus ille de ſe gloriatus olim: tu magis iure.

* Εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἄνακτος,
Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

* Sum quidẽ ego famulus cultorq́; Dei armipotẽtis: Sed tamẽ & Muſarum inclita dona habeo.

Sed libo hoc laudum tuarum limen, non penetro.

netro. quia vt ſacra cum ſilẽtio potius, quàm plauſu ſpectamus: ſic tuas ego virtutes. quas veneror, non exſequor; adoro pęnè dixerim, non adorno. Tu tantùm, ô Britanniæ tuæ clarum ſidus, (cui certatim lucem affundunt Virtus, Muſa, Gratia, Fortuna) tenuem obſcurumq; hunc laborem à me libens accipe, & paulliſper inſtar doni pendêre patere in Famæ templo. Non enim vt verum legitimumque donum: ſed vt illius obſidem, & velut ſponſoriam tabellam. Alia ſunt te & me digna. quæ dabo, dedicabo, ſi viuam: atque ita viuam.

Salue à LIPSIO. qui ſcripſi hæc Lugduni in Batauis XVI. Kal. April. ∞. Iↄ. LXXXVI.

LECTORI MEO SALVTEM DICO.

CCIPE, *Lector, Grammaticum hoc à me opus, tenue, subtile, imò vile, Laudem quæsierim? ludum. Medici iamdiu abesse me iubent ab omni curâ: absum. seria non ago: & tamen ne nihil agam (id est, ne mortuus ambulem inter viuos:) hoc ago. Tesseris aut talis tempus fallunt alij: mihi nugæ & nuces hæ placitæ puerorum. Scilicet ad elementa mea redij, dum corpus quoq; paullatim ad sua. Carpis? magni à me, & qui ante me, auctores. Senatores, atq; ipsi Principes fecêre hæc olim: & nostro æuo Scaliger ille Cæsar, qui non vilior mihi Augustâ omni stirpe. Gallinæ oua quædã subuentanea edũt, pariturę mox vera: nobis interdum fas, ingenij istos inanes fætus. Nec minuimur per hæc minuta, si reipsâ magni. nõ magis quàm columna, si in vallem demittitur: quæ apparebit minùs alta, non erit. Myrmecidis quadrigæ aut formicæ, Praxitelis operibus granditate cesserint; nunquid arte? Nec opus tamẽ magnoopere excuso, magis eius modũ. Produxi enim fortasse, quàm conueniebat, longiùs. agnosco. sed rerũ id ingenio, non meo. Ego paucorum Capitũ rem censebam: factus liber est, dum vara vibiam sequitur, & cathêna me trahit cohærentium inter se rerum. Syrtes in terrâ Africâ esse dicũtur, in quibus homines obruantur æstu reciprocantium arenarum. illæ hîc sunt: & Scholicum hunc puluerem qui semel ingressus, cùm poterit exibit, non cùm volet. Cur tamen acriter excusem? Grammaticus per contemptum sæpe audiui. En, fauere conuicio huic semel volui, & Grammaticum me approbare bonâ fide. Tu, Lector, his fruere: eâ lege, vt gradum tibi ad maiora & altiora struant. Vale.*

DIALOGI DE RECTA PRONVNCIATIONE, LATINÆ LINGVÆ

CAPVT I.

In Italiam meus aduentus. Mureti ibi reperti laus. ad sermonem hunc præparatio: & quiddam de iuuenilibus meis scriptis.

DOLESCENS in Italiam cùm venissem: acre desiderium mihi res antiquas noscendi, & viros, qui eas docti. Inflammabar cupidine doctrinæ veteris: & magni apud me omnes illi, qui in eâ essent magni. Inter quos M. Antonium Muretum iure censebam. virum, in quo non eruditio solùm varia, sed comitas etiam & lepos multus. Atque vt illâ nos exteros in admirationem sui rapiebat; ita istâ in amorem. cùm erga omnes tam prompta ei humanitas, vt raro domus aut lingua eius cuiquam essent clausa. Itaque & mihi crebra ad illum itio: nec facilè reditio, nisi cum fructu aliquo & velut doctrinæ spico, quod colligebam ex fæcundo illo agro. Quod accidisse mihi recolo statim sub initia: cùm peregrer adhuc & nouus ad illum viserem, tunc æstiuantem in Quirinali. Nam patronus eius Hippolytus Estensis, vir nobilis iuxtà ac splendidus, domum ibi alteram habebat in despectu & crepidine ipsâ collis: salubrem aëre, amœnam hortis, laxam ædificiis, adornatam picturis, statuis, & cetero omni elegantiarum cultu. eoque se conferre cum plerâque familiâ solitus sub æstiuos dies. Ibi igitur cùm Muretus, perrexi & conscendi ad eum satis manè. æstum enim vitabam, qui, vt mense Iulio, in iis locis grandis. Atque cubiculum eius cùm pulsassem, dictus mihi à puero in hortis esse.

M. Antonius Muretus.

Domus Cardinalis Estensis.

esse. quos iniens, video eum molliter sanè ac lentè inambulantem cum libello. Salutaui. atque illo nec audiente, vt videbatur, nec respondente (lectionis enim totus erat:) ego iterùm, Vacásne Murete? an intempestiuus aduenio? dic, sodes, & abeo. Iamque auertebam. sed ille quasi excitatus, blandiore ad me voce & accursu, Tun' Lipsi es? inquit. ignosce. dum vnum te video, te non video. Quídni enim videre te dicam & tenere in hoc libello, in quo imago ingenij tui tam expressa?

Varia Lectiones nostra. Nostin' hunc? (& simul Varias meas propius admouit, quas Antuerpiâ recenter erat nactus.) auidè & calidè legebam: nec, ita me deus amet, explebar. Et ò pulchrum pulchri ingenij tui fœtum! Vulpecula tamen hominis, cur me celasti? Erubueram ego ad laudationem eius, & ad libri conspectum. &, Itáne properiter, inquam, ad te hę nugæ? quæ quidem delatæ in tam cultas istas oras, audace nimis & infelice pennâ. Placituras eas aliis quî sperem? odi ego pater. & (verbo dicam) perisse vellem: adeò non lætor peperisse. At quod te celauerim, ne culpa. per absentiam enim meam editæ: & nec nunc quidem in manu mihi exemplar. Ceterùm non ista, Murete, (ne nescias) vobis Italis & togatis scripta, sed braccatis meis & pellitis. itaque nec si habeam, prodam. Ille subridèns, Hem! inquit, támne inclemens in nouam istam prolem? quam tamen deprimis & abiicis frustrà. tollam enim ego, & velut Leuana ero tenello huic fœtu. Quid autem meruit libellus tersus, lepidus, & in quo ingenij iudiciique tui pręclaræ notæ? Ego excipiens, Certè, inquam, notæ: sed ingenij ac iudicij iuuenantis. Quàm vaga & vana pleraque illa scriptio? censuræ quàm leues, futiles, & sæpe falsæ? Repeto iterùm. pudet & piget genuisse, sperno alleuare aut educare. Tantum nunc ad iudicium vel annus vnus addidit, vel cælum hoc Italiæ vestræ. Muretus iam seuerior, Parce, parce, inquit: in adfectatâ istâ seueritate peccas. Nam vt liberè & vt mos meus dicam, Non ego librum tuum vsquequaque à culpis præstem (video alibi in stilo iuuenilem luxuriem, in censuris calidius iudicium:) sed tamen nec vinum, vinum esse desinit, si aquæ in eo aliqua pars: nec liber

Critica scriptio parum certa. tuus adprobus, si labeculæ interspersæ aut errores. Vtique in Critico isto genere. quod quis percurrit sine lapsu ac relapsu?

non

non Varrones illi aut Ælij olim, non Scaligeri hodie aut Turnebi. Itaque fide Lipsi, & perge in hâc viâ. quam si firmiori paullo pede (ætas hoc dabit) insistis: profectò Musa tibi ferit, vt cum Pindaro dicam, *ἐπήρατον δόξαν Benignè nimis & honestè, inquam. sed tu mone, quæso, sicubi aberrem, ac dirige: obnoxium reperies & pârentem. Vt enim viti pedamentis quibusdam ac ridicis opus est, ne iaceat: sic iuuentuti monitis, ne cadat. Fiet hoc quoque, ait ille. nec minùs monere amicum ego promptus, quàm laudare. *amabilem famam.

CAP. II.

Ad sermonem hunc ingressio. Prædictum de dignitate & de fructu cognitæ Veræ Pronunciationis. Suetonius correctus.

SED ne plura de te, apud te: ecce cum maximè intrabas Lipsi, auidus lector ego in *sermone tuo conuiuiali, qui de Effatu prisco est Latinæ linguæ. auidus, sed non satur: quia parciter conuiuis tuis suggeris, nec imples nos cupitâ illâ dape. Diu iam ipse quæro, quæ vetus illa & vera pronunciatio: sed adhuc eo fructu, vt quærens assiduè, magis quæram. Oram aut finem repperi nondum. Tu autem quid? iniicis quædam & obiicis, sed ad extremum nil decernis aut statuis: & cùm nodos aliquot benè nexuisti, pendulum & iudicij incertum relinquis lectorem Vt apis iniecto & relicto aculeo fugit: ita tu. Ego arridens, Adeò hoc non nego Murete, inquam, vt profitear vltrò hanc solam mihi fuisse mentem. Vos magni Senatores hæretis hîc & controuertitis: ego de plebe litteratorum interponam decretorium stilum? plus oris mihi, plus cordis. Quis igitur sermoni meo finis? ille, vt inquirente eo velut pugiunculo, elicerem & educerem iudicia vestra. Caprificum aiunt, cùm ipsa maturas ficus non gignat, insecta tamen quædam producere quæ veras ficus maturent, scalpendo, morsicando. eadem mihi mens, vtinam & effectus! Litem ego ad tribunal adtuli: tu, aut tui aliquis similis, decidito eam Prętor. Sed tu Murete potius. qui idoneus valdè Palæmon ad sedandos Grammaticos hos fluctus. Muretus resiliens, Me huc vocas? inquit. ineptè. Adeò enim alios hîc sistere non idoneus, vt

*Quæ in sermoni secundo lib. Variar.

Difficilis inquisitio priscæ pronunciationis.

De qua parte plenè ego olim scripsi.

fluctuer ipse ego. Nec tamen fugiam nimis, fateor, sermonis huius viam (præsertim si secanda illa tecum:) nisi tenue illud me absterreat & inutile quæstionis. Quæ enim hîc dignitas? qui fructus? Anxia inquisitio Lipsi, nec res tota tanti. Et sanè peccamus iam sæpe curiosâ istâ curâ nos litterati. Quidam eo ingenio siue vitio oculorum esse feruntur, vt de die cæcutiant, in tenebris cernant. vide ne nos iis similes, qui ad minuta & tenebrosa hæc acriter oculos pandimus, claudimus ad Sapientiæ lucem. Ego iam iritatior, Moram Murete iniicis, inquam, sed, cum Plauto nostro dicam, morè. Vilescit tibi hic sermo. Itàne? scilicet Mureto aut Lipsio indignum decurrere Grammaticum hoc æquor, quod tot olim Senatores, imò addo, Imperatores? Messalla orator, è clarissimâ Coruorum gente, non librum integrũ De vnicâ litterâ S. composuit? & cum laude quidem nominis sui, adeò sine fraude. Claudius Imperator, quantâ curâ, & pænè dicam ambitione, tres nouas litteras inuexit, iisque Romanam linguam auxit? non aliâ, quàm si totidem regnis imperij fines. Iam Cæsar ille Iulius De Analogiâ, id est leuibus Grammaticorum tricis, binos libros conscripsit: & triumphales illas epulas variare & interstinguere non erubuit scholicâ istâ dape. Augustus ipse maiestatis suæ vsqueeò retinens Princeps, vt eorum sibi honores vindicaret adhuc viuus, quàm sollicitè apud nepotes suos, quid & quomodo scriberent, cauit? Quin ipse eos *& litteras & notare* (ita in Suetonio legimus, non *natare*, quod obtinuit, & quod remotius à Tranquilli mente) *aliaque rudimenta per se plerumque docuit ac nihil æquè laborauit quàm vt imitarentur chirographum suum.* En, ad ferulas istas seriò descenderunt ipsa sceptra: & nos fastidimus ac delicias facimus, si per lusum in iis consumamus pauca verba? Dico per lusum. ne tu curiosas mihi curas ingeras: quas tecum sperno, & inter remissiones hoc agi saltem postulo, ambulando, garriendo. At enim nõ istis fructus. Quis dicit? Pullati fortasse & bullati. at non hoc mei purpurati quos adduxi, non magni omnes viri, apud quos ea semper magna. Speciem non habent, fateor, rem certè & vsum. Vt stirpe arbores, fundamento ædes: sic litterariis istis elementis ardua illa doctrinarum nixa, & Sapientiæ ipsa templa. Sed vt ista latent, etiam illa.

Tenuis etiam inquisitio: & vulgi iudicio, sine dignitate.

At non sensu meliorum, & melioris æui.

Principes viri olim in Grãmaticis curis.

In Suetonio emendatio.

Quatenus hæc tractãda.

Quæ vtilitas eorum.

Occultam eam esse, at nõ paruam.

illa. Ecce in naui vela & armamenta omnium oculis se munusq; suum ingerunt: delitescit in puppi gubernator ille clauus. idem in scientiarum isto corpore cense: in quo speciosæ aliæ, aliæ occultæ sed efficaces. Quamobrem, mi Murete, aggredere, & fuge formidines istas vani vulgi. Ille cum risu manum mihi premens, Vellem tuam hanc Formidinem, inquit: quâ callidè in retia ista me compellis. Sed túne valdè vacuus? Quid iam? inquam. Quia, inquit, longiorem textum præuideo huius sermonis: qui nec ordiendus est, si abrumpendus. Alacriter ego, At non vacuna magis vacua Murete, quàm ego. Lustrare, vagari, discurrere, hoc opus meum Romæ. Age, incipe cum deo. Ille doceat, ducat, inquit. sed ego te priùs, nisi abnuis, ad viæ huius caput, extra æstum qui adsurgit. Valdè placet, inquam. & en, opportunè hîc scamellum sub statuâ ipsâ facundi dei. (Mercurius ibi è marmore.) insidemúsne? Insidemus, ait Muretus, vel ominis certè caussâ, vt mentem eius participemus, & interpretem linguam. Sed heus tu, in parte scilicet iuuabis? In partu, inquam ego. nam, vt Socrates ille tuus (quem ita amas vt in * anulo gestes) obstetricis munus fungi se ait, & interrogando, dubitando, elicere veritatem: sic ego parturientem te aliquid fortasse iuuero mouendo, quærendo. Ille risit, & sic cœpit.

*Effigie eius veteri figurabat.

CAP. III.

Quæ caussa corruptæ Pronũciationis? Ea altiùs petita, à propagatione sermonis: quæ per Romanum totum orbem. Afros, Gallos, Hispanos, Britannos Latinè vulgò sciuisse. Hanc caussam corrupti soni germani: Item Barbarorum incursum. Italica lingua quando cœperit? Penula Grammatica vestis. Capellæ, Augustino, Tacito lux.

PRIVSQVAM hoc stadium seriò ingredior, Lipsi; si placet, ad carceres ipsos paullùm resistam. Nam corruptam aliamque à veteri Pronuntiationem nostram esse, vniuersus hic sermo te docebit: quomodo, quibusq; caussis, nónne iure breuiter prælibabo? Mihi videor, ad rei tuamq; lucem. Lingua igitur, quam Latinam appellamus, exiguis olim finibus, vt ipsa gens, contenta, circa Romam ferè & finitima in- *Haud latè fusa olim Rom. lingua.*

ſero Tiberi hæſit. Italiam ceteram adeò non peruaſit, vt quæque gens ſuo vſa ſit, & diuerſiſſimo ab hac ſermone. Volſci, inquam, Oſci, Etruſci, Samnites, Brutij, Apuli, peculiares & ſuę indolis linguas vſurparunt: quas diu, aucto etiam imperio, tenuerunt. Nam Romanis etſi arma inferre finitimis acris cura fuit: nō etiam mores, ſacra, linguam. quin contrà, aliquamdiu arcuiſſe iſta videntur, & communicari ea cum aliis recuſaſſe. Certè vt beneficium indulsêre, & veniâ ad eam rem opus ac permiſſu. Liuius clarè ſuggerit, lib. XL. *Cumanis* (* Oſca, aut Græca eorum lingua) *eo annò petentibus permiſſum, vt publicè* (id accipio de ſcriptis decretiſque publicis) *Latinè loquerentur, præconibuque Latinè vendendi ius eſſet*. Hoc narrat ſub annum Vrbis DLXXIII. Vt videatur etiamtunc, poſt Punica bella finibus valdè auctis, haud valdè auxiſſe lingua. At mox immēsùm: & diu coërcita, velut rupto obiice, ſe effudit. Occaſione quidem & cauſsâ duplici. Miſſu primùm coloniarum: deinde, Communione ciuitatis. Nam de coloniis, cùm Romani eas ſpargerent, firmādo imperio, per omnes gentes: neceſſariò vnà etiam linguam. quia numeroſi iſti coloni: & æquabant plerumque aut ſuperabant ciuium veterum partem. Ita ſi commercia aut colloquia futura inter eos: alteros in alterorum linguam migrare paullatim neceſſum erat. & quos potiùs, quàm qui victi? Ingenium & natura ipſa ita fert, vt flectant ſe omnia ad mores, cultumque victoris. & inprimis ſermo: cuius lenis & lenta mutatio grauis nemini, curioſis nonnullis ſuauis. Diſcendi enim ſpeciem habet, & ſciendi. Hæc ratio incredibile quàm citò, quàm latè, diffuderit Romanum hunc ſermonem: & frugifera ſemina eius iecerit per orbem terræ. Non aliter quàm Græcos olim, hac ipsâ viâ, propagaſſe obſeruo ſuum. Coloniis enim interſperſis, Aſiam illam totam minorem impleruunt ſcientiæ & linguæ: inde Rhodum, Cyprum, inſulaſque finitimas. ſed & loca mox ſita longiùs, Siciliam, Italiam (ora enim illa maris quę magna Græcia dicta, habuit &* linguam:) quin Maſſilienſium operâ Galliam ipſam, & Hiſpaniam per Emporienſes. Denique in Syriâ, & Orientis magnâ parte, imò apud ipſos Parthos, * auctores mihi, valuiſſe & increbuiſſe hunc ſermonem. Iam cauſſa altera, Communio ciuitatis. Romani

Variæ Italorum gentes, ſermone variabant.

Romani parcè & tardè in communicandâ ſuâ linguâ primis.*

*Siti enim in Oſcis, & tamen quia colonia Græcanica, ſuſpicari & de Græcâ poſſis.

Poſteà largi.

Quomodo diffuderint?

Per colonias primò.

Sic & Græci olim ſuam.

*Ex Liuij XXXI.

*Plutarchus in Craſſo.

mani videlicet paullatim munes magis & benigni, ius illud grande suæ vrbis, non solùm cum adsitis gentibus communicârunt, Etruscis, Vmbris, Samnitibus aliisque Italorum: sed & cum dissitis. nec pudori iis, non dicam Græcos & palliatos, sed barbaros & braccatos miscere suæ togæ. Res clara. At qui donati eo iure: quomodo vti frui honestè eo poterant, sine conscientiâ linguæ? quomodo ciues Romani haberi & censeri, nisi vt Romanè intellegerent ac sonarent? Quin adeò nescisse id, non turpe solùm, sed periculo iunctum: vt exstent exempla, ob vnam hanc noxam, ademptæ ciuitatis. Claudius certè Imperator, * *Splendidum virum Graciæque prouinciæ principem, verùm Latini sermonis ignarum, non modò albo iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit*. Iamque Romani honorem suum agi palàm censebant, in honore suæ linguæ. * Ita ne legatis quidem gentium exterarum permissum in curiâ, nisi per interpretem, loqui: iisque Latinè semper responsa data. Primus Molon Rhetor in Senatu auditus gentis suæ linguâ, circa annum Vrbis DCLXXII. Idque seruatum *non in vrbe tantùm nostrâ*, ait Valerius, *sed etiam in Græciâ & Asiâ. quò scilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur*. Quin nec Præsides prouinciarum aut Prætores, nisi Latinè ius dicebât: & quidquid publicè gestum, elatum eâ linguâ. Adeò vt Tiberius Imperator (Suetonio scriptum) *militem Græcè testimonium interrogatum, nisi Latinè respondere vetuerit*. Benè igitur & verè * Augustinus, de hac Romanorum vt ipse interpretatur, ambitione: *Data est opera, vt ciuitas imperiosa non solùm iugum, verumetiam linguam suam domitis gentibus per pacem societatis* (corrigi velim, *sociatis*, aut certè, *speciem societatis*) *imponeret*. At * Plinius beneficentiam id accipit, &, meo animo, in Italiæ laudibus iure ponit, *quòd tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraxerit ad colloquia, & humanitatem homini dederit*. Præclarum enim reuera donum, & exitu vtile, quacumque tandem id fini à Romanis. Separatio illa linguarum, gentem à gente separat: &, vt vetus quispiam scripsit, *efficit loquendi varietas, vt externus alieno non sit hominis vice*. Ita sparsa igitur, bono generis humani, hæc lingua: tam longè, latè, vt Plutarchus scripserit, *omnes ferè homines, suo æuo, eâ vsos*. Pauca,

Deinde, per communicatã ciuitatem.

Turpe enim ciues linguã nescire suam.

Imò & periculosum.

* Sueton. cap. XVI.

* Hæc Valerius lib. ij. cap. II.

Solus Rom. sermo publicè in vsu.

* Lib. XIX. De Ciuit. cap. VII.

Correctus leuiter Augustinus.

* Lib. III. cap. V.

Vtilis hæc diffusio humano generi.

ſed notanda eius verba, in Quæſtionibus Platonicis, hæc: *ὡς δοκεῖ μοι περὶ ῥωμαίων λέγειν, ὧν μὲν λόγῳ νῦν ὁμοῦ τι πάντες ἄνθρωποι χρῶνται.* Sed ſparſa tamen verſus Occidentem Septentrionesq́; maximè: quia Græci & Orientales, haud æquè faciles cedere & faſces ſubmittere ſermoni, quem præ ſuo putabant parum cultum. At Afri, Galli, Hiſpani, Pannonij, Britanni, auidè arripuerunt: & inducto nouo, paullatim abolitum iuerunt veterem ſermonem. De Afris, Apuleius in Floridis index: & Auguſtinus, Cyprianus, noſtrique illi proceres, qui plebem in ſacris conuentibus allocuti ſunt Latinè. Conciones nónne extant? De Gallis, & quidem iaminde ab Auguſti æuo, Strabo: *quos negat dicendos vltrà Barbaros, μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ, mutatos iam in Romanum morem, & linguá & vitá, quoſdam & ciuili gubernatione.* Idemq́ue de Hiſpanis: *οἱ περὶ τὸν Βαῖτιν, τελέως εἰς τὸν ῥωμαίων μεταβέβληνται τρόπον, οὐδὲ τῆς διαλέκτου τῆς σφετέρας ἔτι μεμνημένοι. qui ad Bætim colunt, plenè planeque conuerſi iam in Romanos ritus, adeò vt nec ſermonis ſui patrij meminerint.* Et Velleius, de Pannoniis: *In omnibus Pannoniis non diſciplinæ tantùm, ſed linguæ quoque notitia Romanæ.* Nec ambigam etiam de Britannis, ex Tacito, qui de Agricolâ eorum Præſide: *Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum ſtudiis Gallorum anteferre. vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiſcerent.* Itaque ex fide, Iuuenalis:

Gallia cauſſidicos docuit facunda Britannos.

Qui idem, etſi per Satyricum riſum, oſtendit de Thule. Atque hæc, Lipſi, diffuſio Romanæ linguæ. de quâ ego ſatis fusè, vt cauſſas hinc peterem confuſæ Pronunciationis. Hæc enim prima veraque occaſio. quòd ſparſa lingua per gentes tam varias, variauit ipſa: nec patrium illum colorem diu tenuit, aut ſuccum. Vites arboresque tranſlatæ degenerant: cur non & ſermo? Aquæ in fonte ſuo aliter, aliter in riuis ſapiunt: ſermonem tu vbique indolem ſuam ſeruare vis? Non potuit. & colorem, vt ita dicam, ſaporemq́ue mutauit transfuſus in tot gentium canales. Ipſos Italos abiſſe in pronunciando à germanitate illâ * Cicero fatetur, quæ in Romanis: Præneſtinos Plautus irridet, verba quædam vitioſè efferentes: in nobis barbaris

Quæ tamē in noſtris oris maximè.

Afri, Latini:

Galli pariter:

Item Hiſpani:

Pannonij, & Britanni.

Tam latè fuſa lingua pura non manſit.

* III. De Oratore.

baris horum nihil sit? Qui iaminde sub initia, vt opinor, rectam pronunciandi lineam firmiter numquam institimus: & magis ab eâ excidimus, post mixtionem & influxum tot gentium barbararum. Gothi, Hunni, Vandali, inserti nobis; nec vitium aliquod sermoni fecerit hæc contages? magnum. præsertim cùm non perambularint hæc loca, sed insederint; & vt Romani, arma sua pariter intulerint, mores, linguam. Hoc modò interfuit, quòd mansio eorum minùs diuturna. Itaque non Pronunciatio tantùm per eos corrupta soníque verborum, sed ipsa verba; & facta ex variâ illâ fæce miscella quædam & noua lingua. Hinc Italica ista originem suam habuit, hinc Gallica & Hispana: in quibus Latij vestigia clara vides, & semen prisci ortus. Igitur Festus iure scripsit: *Latinè loqui à Latio dictum est: quæ locutio adeò est versa, vt vix vlla eius pars maneat in notitiâ.* Ego hîc interpellans, Hócne Festus? inquam. & iamtum illo æuo ita desita prisca lingua? vix, Murete, fides. Mihi hoc fidum, inquit. & ante mille annos in vsu & vitâ fuisse Italicum hunc sermonem scio, languido aut emortuo Latino. Argumentum mihi ex narratione, quæ in Historiâ Miscellâ, de rebus sub Mauricio Imperatore gestis. Ait: *in exercitu cùm animans cecidisset, clamante quodam** TORNA TORNA FRATER, *vniuersas copias in fugam versas ambiguo illo vocis.* Agnoscis clarè Italicismum in iis verbis. Et alterum firmius, ab instrumento quod Lutetiæ in Bibliothecâ regis adseruatur. Transactio eo continetur Stephani tutoris cum Gratiano pupillo, scripta anno Iustinianæi imperij trigesimooctauo; & scripta hac vulgare linguâ. At si sermo ipse Romanus periit: quî ambiges de sono? id est, de re fragili ac flexili, & ad omnem occasionem factâ frangi. Sed enim sermonem è libris iterum instaurauimus. Ita. sed quâ arte istum? non enim scribitur aut pingitur: nec hauriri eum fas nisi à viuâ voce. Quid verba facio? sponsione prouoco, Ni tam corrupta hodierna pronunciatio ista sit, vt siquis è veteribus Togatis illis prodeat & nos audiat: non audiat, & vix verbum capiat è denis meis verbis. Sed exspatior fortasse. rem nunc aggredior, & calcare incipiam has spinas. Tu penulam mihi, Lipsi, das? Quid ita? inquam. Vt seriò Grammaticum agam, ait: & eâ me velem

Pronunciatio germana agrè migrat in exteros.

Et quod eius fuit, hostes corrupêre ac Barbari.

Per eos noua lingua inuecta.

Confusanea illa Italica, Gallica & Hispana, Latina matris notha proles.

Quãdo Italica cœpisse videatur.

* Quod Italis, Verte, aut Redi.

Si sermo corruptus: quî non pronunciatio?

Qua à viuis ad viuos tantùm pariter transit.

Quanta hæc corruptio?

Penula, olim Grammaticoris propria

lem in has puncturas. Nam, ne nescias, veterum Grammaticorum ille mos, penulâ vestiri. Martianus Capella doctè & scitè ingerit, qui libri III. initio Grammaticam suam, *in Senatum deorum ingressam* describit *penulatam*. Augustinus I. Confessionum ab hac ipsâ caussâ, minutos istos Magistros dixit penulatos. *Quis autem penulatorum magistrorum audiat aure sobriâ, ex eodem puluere hominem clamantem, Fingebat hæc Homerus*, &c.

Etiam Aduocatorũ, aut patronorum. Et iam apud magis priscos, Aduocati & Caussarum actores prodibant in hac veste. Tacitus, siue Quinctilianus, in eo De Caussis corruptæ eloquentiæ: *Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attulisse penulas istas, quibus astricti & velut inclusi cum iudicibus fabulamur?* (*Tacito lux. & quod genus ea vestis*) Benè Astricti & Inclusi: quia talis illa ipsa vestis. stricta inquam, corpus ambiens, & velut pressim includens. Ideò Somniorum peritus ille interpres, Angustias & timores nunciari vult, angustâ eâ veste. Verba * eius libro II. (* Artemidori.) *Χλαμὺς δὲ, ἣν ἔνιοι* * *μανδύην, οἱ δὲ ἐφεστρίδα, οἱ δὲ βίῤῥον*, (anne *βίῤῥον*, è Suida? qui *ἱμάτιον ῥωμαϊκὸν* interpretatur?) *καλοῦσι, θλίψιν καὶ στενοχωρίαν μαντεύεται, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὁ λεγόμενος* * *φαινόλης.* (* Lacernam intellege, quæ penulæ haud absimilis.) (* Ita Græci penulam, sic pænulam.) Euge! beas his sermonibus, inquam. Doces & dicis ore alio nondum dicta. Sed pergísne celeri hoc pede?

CAPVT IIII.

Pronunciatio generatim definita: diuisa: & quis dicendorum hîc ordo.

IMò clementer nos volo Lipsi, ait, & *κατὰ πόδας βάσιν*. Simulque silentio aliquo interposito, sic cœpit. Age, age. sperno iam carceres, & seriò ingredior in ludicrum hunc Circum. Verè ludicrum. Grammaticum enim sacrum ordior: & fio, cum Aristophanæo Socrate, * *ἱερεὺς τῶν λεπτοτάτων λήρων*. (* Sacerdos tenuissimarũ Nugarum.) Me quidem iudice, ista nugæ: sed tamen difficiles subtilesque nugæ. & benè * ille in hac re, (* Terentianus Maurus.)

Fronte exile negocium
Et dignum pueris putes:
Aggressis labor arduus.

Sed & nugæ fortasse vtiles: si id saltem peruinci possit, vt non in lucem solùm ista veniant, sed in vsum. Dignitas certè & splendor

splendor per ea concilietur Latinæ linguæ. Sed Deus & Fatum hoc viderint: tu Prætor mappam mihi iam misisti. PRONVNCIATIO Lipsi, de quâ agimus, à me definitur *recta & legitima verborum expressio per syllabas, litterasque.* Rectam, capio eam, quæ antiqua. Valet quidem in omni re Fabianum illud, *Vetera maiestas quædam &, vt sic dixerim, religio commendat:* hîc maximè, vbi nihil tenes, nisi tenes priscum vsum. Ratio aut acumen quid te adiuuent? iaceant in hac parte necessum est. & frustrà aliquis à se sapiat in linguâ, quæ peregrina tota & aliena. in quâ vna veri via, olim tritam viam vidisse. Tu aduena & nouus si in Italicâ hac, præter ipsos Italos, præsipias aliquid aut præcipias; risum nobis iure debeas. pariter Barbari, si in Latinâ. Dixi *per syllabas litterasque*: vt duplicem eam ostenderem, ELEMENTAREM & ACCENTVALEM. Illam appello, *quæ in notis ipsis litterarum exprimendis cernitur.* Hanc, *quæ in syllabis apto tono ac modulo attollendis siue deprimendis.* In his enim duobus tota Pronunciatio posita. Ordiar ab Elementari igitur, & decursâ eâ transibo ad Accentus. Elementa siue Litteræ (etsi Priscianus distinguit, & illa propriè dici de sono litterarum vult, has de figuris siue notis.) viginti tria Latinis. Ea diuisa in duas classes, Vocalium & Consonarum. quibus addo & tertiam Diphthongorum, quæ ex Vocalibus mistæ. Omnes eas, certè plerasque, aut malè à nobis efferri aut mutilè, hoc docebo. Tu attende. ego de Vocalibus vocalis primùm ero: quæ quinque sunt, A. E. I. O. V.

Quid sit Pronunciatio?

Ad vsum, non ad Rationem exigida.

Quotuplex illa?

Elementaris.

Accentualis.

Ordo dicendorum, & materiæ.

CAPVT V.

Vocales omnes Latinis Pluri-sonæ. Eædem modulo & quantitate ancipites: ideoque olim Pronunciatu & scriptu distincta. Geminatio earum qualis? Apex, qualis?

EARVM omnium Latinis plus vno sonus. Priscianus denos aut plures cuique tribuit, ex enunciatione, ex flatu, ex accentu. Tu eum vide. nam ego cur subtilia illa persequar, sine bono vllo vsu? Sonos eos tantùm exigam, qui in naturâ ipsâ litteræ & in solitario eius proprioque effatu insunt. Talis, vt minimùm, cuique vocali duplex. Ego interrupi, Dupléxne?

Vocalium plures soni.

Duo cuique, vt minimùm.

inquam. a nobis, mi Murete, simplex Quiesce, inquit, audies. imò non duplex modò, sed quibusdam triplex quadruplexque. sed minimùm duplex. Cùm enim Vocales omnes ancipites sint Latinis (de quantitate loquor) & modò longæ eæ, modò breues: curæ inprimis habuerunt prisci, vt sono ipso distinguerent, quantæ illæ in quâque dictione. Ex ipso inquam enunciatu colligebas, A, an I, longum in *Palus*, in *Sinus* dicerem: O, an V, in *Populus*, in *Vter*: & *Legimus*, præterito tempore efferrem, an præsenti. Decorè, imò vtiliter. nam hodie quæ confusio & turbela? Omnium pariter idem sonus, breuium longarumque. adeoque Vocalem vnam non discernimus, vt nec eam à Biuocali. Itaque iure ambiguitatibus scatet & sordet hic noster sermo, præ antiquo. Nec cura iis solùm hæc in enunciando: etiam in scribendo fuit. Aliter omnino Vocales longas pingere soliti, aliter contractas. Nam has solitarias ponebāt, ad exemplum hodiernum: illas geminabant, vt duplicatione ipsâ duplicem & productum in iis ostenderent illum sonum. Hunc vsum scriptores prisci mihi firmant, vt Victorinus Afer: *Næuius & Liuius, cùm longa sillaba scribenda esset, duas vocales ponebant.* Quinctilianus: qui mansisse id ad Attium vult, his verbis. *Vsque ad Attium & vltrà porrectas sillabas geminis vocalibus scripsère.* At Terentius Scaurus Attium ipsum auctorem facere eius inuenti videtur: vt censeo, falsò. *Attius*, inquit, *geminatis vocalibus scribi naturâ longas sillabas* * *voluit: cùm alioqui adiecto vel sublato apice longitudinis vel breuitatis nota* * *possit ostendi.* Qui benè tamen de Apice monet. quem secuta ætas, vt compendi faceret, vsurpauit pro geminatione. * Apicem appello, *lineam transuersam quam superiicere vocalibus longis soliti*, hoc modo. Ā. Ē. Ō. V. Nam, I, consultò omisi: quæ sola nec geminata olim, nec apicata, vt dicam infrà. Hæc linea est, quam Græci dixère τὴν μακρὰν. Quinctilianus de eâ fusè & commodè: *Vt longis sillabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimæ, naturâ ipsâ verbi quod scribitur, patent: sic interim necessarium, cùm eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit. vt Malus vtrum arborem significet an hominem non bonum, apice distinguitur. palus aliud priore sillabâ longâ, aliud sequenti significat. Et cùm eadem littera nominatiuo*

casu

Idq; prout breues, aut longa.

Commodum id ad amphiboliam vitandam.

Quod discrimen etiam in scripturâ.

Nam longas duplicabant.

Quo vsque id solitum.

*Fortè, voluit.

*possit. Apex in duplicationem successit.

*Ego eius loco Accentu flexo vtor vel abutor in meis libellis: quia Typographis ita visum. At priscum illud reduci velim.

Quid is, cuiusque vsio.

casu breuis, ablatiuo longa est; vtrum sequamur, plerumque hac notâ monendi sumus. Atque vt geminatio dudum, sic Apex iste nunc prorsus aboluit. maiorum æuo in tam crebro vsu, vt Isidorus autumet habitum eum inter legitimas ipsas litteras, his verbis. *Inter figuras litterarum, & Apices veteres duxêre. Est autem linea iacens super litteram, æqualiter ducta.* Nos vtimur, sed longè aliorsùm, & N. vel M. litteræ velut suppositicium eum, compendiariâ quâdam scripturâ, habemus. Quod tamen haud nouitij planè inuenti videtur. siquidem in priscis etiam libris hic apex occasionem erroneæ isti scripturæ præbuit, * *Quotiens, Totiens, Vicensimus, Formonsus, Aquonsus*: cùm scilicet inuenissent, *Quotiēs, Vicēsimus, Formōsus*. Hæc vniuersè de Vocalibus, earumque sono: singulas nunc mihi vide.

Et ille, & geminatio, nūc periit.

Aut quidē in alio nobis vsu.

* Tamē hæc in vetustissimis tabulis æreis marmoreisq; legas. ideò amplio, nec temerè dānem.

CAPVT VI.

Vocales primos affectus naturæ exprimere: & plurimùm, mæstos. Artemidorus illustratus. A, litteræ geminus sonus, Crassus & Exilis. In Crasso, duplex ea scripta: sæpe cum flatu interposito.

ATQVE agmen mihi totum, A, ducet. iure. Cur enim non ea princeps, quæ Naturæ ductu, principium voci dat? Infantes vide: per hanc vagiunt. Pueros: per hanc babant, lallant, tatant. Viros, fæminas: præcipuos adfectus effe-runt per istam. Gaudent? *ha ha*, audies. Dolent? *ah, ah*, ingeminabunt. Nec dissimilis obseruatio (permitte mihi curiosam paullùm curam) in Vocalium cæteris. E quibus, E, pariter gaudij dolorisque index. illius, cùm *Eu, Euge, Euoe, Euare* dicimus: istius, cùm *He, Hei, Heu, Heiulare.* Sicut O item *nos lætos* exclamamus, & *Ohe* saturos ac benè habitos, & Ouamus exsultantes. contrà, O, & *Oh nos miseros*, etiam audies in dolore. At, I, in admirationem valet, cùm I I ad nouitatem iteramus, itemque *Io* ad triumphum. V, mæroris tantùm nota est: ab eâque *Hu, Hui,* & *Vlulare*. Cùm tamen attendis, magis est vt mæstificæ omnes sint, & dolor in iis præualeat, sicut in omni vitâ. Ideò benè & peritè de interpretatione earum * Artemidorus: τῶν γραμμάτων τὰ μὲν φωνήεντα, καὶ φόβους καὶ ταραχὰς σημαίνει. *Litterarum quæ vocales, metus ac turbellas significant.* Sed missis

A, littera naturâ princeps

Index adfectuum.

Qui expressi etiam per vocales alias.

Vt in E litterâ obserues.

Vt in O.

In I.

In V.

Artemidoro facula

* Lib III. cap. XXXIV.

 deliciis,

Quotuplex A litterae sonus.

deliciis, redeo ad meas spinas. A, igitur litteræ Pronunciatio duplex, Crassa & Lenis. Illa, cùm longa: hæc, cùm breuiata.

Lenis prior: & quomodo efferendus?

Lenem sic efferes: *ore diducto, flatu valentulo, suspensá modicè linguá, nec dentibus appulsá.* Ita dices, *Amo, Facio, Adigo:* sic vt audis, & paullùm modò attenuatius subtiliusque quàm vulgò. At

Crassus alter: & qui exprimatur

Crassam incrassabis pariter. efferes eam *spiritu lento & haud æquè valido, ore modicè aperto, & pressim (me vide) rotundo.* denique in longâ eâ enunciatio longior, & velut AA geminatæ.

Ad distinctionem ea res valuit.

Sic dices, *Amaabam, Effaari, Aaram, Faatum.* Sic distingues *Maalum* in naui aut in pometo, ab homine *Malo*: sic *Anum* ebriam ab *Aano* obscæno: sic *Lingua* tibi secernetur à *Linguaa*. Hæc * Sueuorum in suâ linguâ etiam hodie, vt audio, pronunciatio & scriptura est: hæc veterum fuit. quam Lucillius, & ij qui Apices prætulerunt, eiicere conati frustrà. Nam illius versus apud Victorinum sunt, è IX. Satyrar.

* Sueui enim inter Germanos pingue illud in plenisque litteris retinent.

Lucillius damnat geminationem.

A, primum est, hinc incipiam, & quæ nomina ab hoc sunt.

Deinde:

A, primùm longa & breui sillaba: nos tamen vnum
Hoc faciemus, & vno eodemque, vt diximus, pacto
Scribemus PACEM, PLACIDE, IANVM, ARIDVM, ACETVM,
Ἄρες ἄρες Græci vt faciunt.

Damnat ecce manifestò hanc in scripturâ geminationem: sed nec Apices, vt videtur, agnoscit. Damnat tamen ita, vt non omnes iudici illi fuerint audientes. Nam etiam pòst, in libris & lapidibus hæc scriptura. C. NVMONIVS. VAALA apud Horatium in manuscriptis est, itemque in Numis: & Aletri lêgi in lapide, L. BETILIENVS. L. F. VAARVS. Ab hac ratione in Fastis & monumentis passim est SERVILIVS. AHALA. an rectè, & an non verius *Ala*, frustrà litigant viri docti. Ego eos moneo *Aala* fuisse olim, ex ratione geminandi, quam dixi: & flatum solitum interponi sæpe, ad sustentandum, siue etiam molliendum. Simile est, quod * *Mehe*, pro *Me*, antiqui Litteratores notant, & *Mehecum*, atque etiam D. intersitâ, *Medecum*. Nec ab alio fonte *Prehendo*, *Vehemens*, cùm vera sint *Preendo*, *Veemens*. itemque *Mihi* hodie, quod *Mi*, & *Mii* antiquis. Ahalam quidem quod Alam valere, Cicero ostendit clarè in Oratore ad Brutum: *Quomodo noster Axilla* (malim *voster*. nam in

Paulò frustrà: quia non auditus vulgò.

Certè libri & lapides tenuêre.

Ahala, vnde: & cur scriptus?

* Quinctil. lib. I. cap. IX.

Serui-

Seruilios adoptione, Brutus translatus.) *Ala factus est, nisi fuga litteræ vastioris?* De primo elemento eiusq; duplici sono, satis.

Capvt VII.

Quadruplicem videri sonum in E litterâ fuisse. & ij ordine expositi. Hanc ipsam pro I sæpe scriptam. Iulij Cæsaris Scaligeri laudatio.

E me * rogat & prensat. cuius enunciatio certò duplex est, arbitrariò quadruplex. In Exilem & Pinguem ea diuisa, vt vocales omnes: sed, nisi fallor, duplex iterum in illâ sonus, & in istâ. Acutè hæc indagem & obseruitem fortasse: quid refert, si verè? Primùm igitur, E, pinguis enunciata vt EE duplex: enunciata, sed & scripta. In Nummis legimus, FAVSTVS. FEELIX. in lapide: BASILICAM. CALECANDAM. SEEDES. Quæ autem hæc pronunciatio? me iudice, illa quæ apud * Gallos in plerisque Latinis vocibus hæsit. *Miel, Fiel* dicunt, pro Melle, Felle: ipsis verbis priscis, & fortasse germano sono. Nam olim fuit *Meel, Feel*. In scripturâ tamen peccarunt Galli: etiam isto, quòd extenderunt, vt solet vulgus, ad sillabas breues. Nam *Bien*, à *Benè*, habet hanc stirpem. Quæ corrupta enunciatio tamen iam olim: vt discas è lapide (enimuerò sculptores illi aut marmorarij plerumque imperiti, & ideò in scripturâ sonum attendentes modò & exprimentes.) qui in hac vrbe conspicitur: PATRONII. SVAE. BIIANIE. MERENTI. FECIT. quod non aliud quàm crasso enunciatu *Benè*. Simile in altero, SIISTIA. HIILLAS. quod accipio, *Sestia Hellas*. Hic prior sonus vt videtur (non enim adfirmem prorsus) in E longâ. quem efformabis, *ore primùm semicluso, dein aperto, cum intentiore spiritu, labiis productis modicè, appulsu nonnullo linguæ ad primores dentes*. Alter in eâdem, non productus æquè sed magis latus, & ad, A, tenue nonnihil inclinans. quem exprimes, *aperto magis ore, lento sed forti flatu, linguâ suspensâ & fastigiatâ leuiter, nec vllam in partem motâ*. Denique verbo vno Lipsi, insonat hoc E Latum (ita appellare malim, quàm Pingue aut Crassum) idem quod Eta Græcum. Firma ac certa hæc pronunciatio, (supra primam illam, cui primus auctor ego:) eique stabilitor Ausonius:

* Reue: à hoc item blandiens in eius sono.

Duplex EE, elatum & scriptum.

* Etiam nos Belgæ EE, duplicem sic efferimus. *Deel*, pars: *Geheel*, integrum: *Neen*, non.

Lapidi ab hoc barbaro lux.

Efformatio soni.

E pro Eta.

Efformatio soni.

Eta quod Æolidum quodque ɩ valet, hoc Latiare E.

Mens enim eius carminis, E Latinum æquiparare sono ητα & ɩ Græcanicum. Et Terentianus Maurus:

Litteram namque E videmus esse ad Eta proximam.

Adde Capellam: *E vocalis duarum Græcarum vim possidet. Nam cùm corripitur, E Græcum est, vt ab hoc Hoste: cùm producitur, Eta est, vt ab hac Die.* Manet hodie hæc enûciatio in multis: *Ascendo, Effectus, Obses, Dens, Mens, Lens, Mensis, Esur, Endo.* Nouum & acutum aliquid Donatus huic rei dixerat, sed locis corruptis, ita vt mentem eius non tam capiam quàm captem. In illud Terentij, *Filium perduxêre vt vnà esset*, scribit: *Id est, vt cibum capiat, & correptè.* Legam, E correpto. Iterùm in illud, *Vt de symbolis essemus*, sic: *Melius Essemus productâ E litterâ.* Quod scholium clarè pugnat in illud prius. & sanè hîc quoque corrigam, *Melius quàm Essemus.* Nam, meâ mente, hæc mens: Ab Edo edis, Esse cùm formatur: originis adspectu, E primam correptè enunciari debere. cùm à Sum, productè. Præfert autem vtroque loco, ex sententiâ carminis, Esse ab Edo: ideoque monet, & distinguit ab effatu. Habes duos sonos, qui in Longâ: duos reperio etiam in Breui. Tenuem alterum, sub-tinnulum & sub-acutum. qualis est in *Emo, Lego, Teneo.* quem promes *rictu rotundo, satis quod sit aperto, linguâ ad inferiores dentes dirigente.* Alterum tenuem item sed obscurum, mixti cuiusdam & ambigui inter E & I effatus. Præterisse eum poteram, sed Quinctilianus mihi sedulò ingerit, qui notat: *In Herè vltimâ, neque* E *neque* I *planè audiri.* Et ab hac incertâ elatione, incerta item scriptura veterum: qui (eodem Fabio teste) *Quasi* * & *Quase, Sibi* & *Sibe* promiscuam scripsêre. Sed & in lapidibus ab hac caussâ reperio NAVEBVS, pro Nauibus, EXEMET, pro Excmit. ORNAVET. CEPET. DEANA. MERETO. SOLEDAS. & * talia plura. Præter Fabium, Iulij quoque Cæsaris Scaligeri (deus bone, cuius viri! ne vir sim ego, si acutius aut capacius ingenium inter homines fuit ab illo ipso Iuliano æuo.) Scaligeri inquam teretes aures etiam aduertêre: qui hoc ipsum in subtili scripto tangit De Caussis Linguę Latinæ. Abeo nunc. Mane mane paullùm, inquam ego. De Apice nihil hîc doces? Dictum puta semel, inquit ille. Omnes longæ congeminarunt,

Donati intricata sententia verba. nescio an sana

Prior sonus in E breui.

Alter.

E pro I, vulgo scriptum.

* Atque ita T. Liuium scripsisse idē Quinctil. asserit, cap. XIII.

* Vt Quinctil item notat, *Magester, Menerua*, & *Dijoue* (ita is corrigendus) pro *Dijoui.* lib. I. cap. V.

minarunt, aut Apicem sumpserunt, præter vnam. De istâ quidem Terentium Scaurum audi: *Apices ibi poni debent, vbi eisdem litteris alia atque alia res significatur. vt Vênit, & venit: Lêgit, & legit.* Teneo, inquam: nec te iam teneo. curre tuum cursum. *Apex in I longâ.*

CAPVT VIII.

Litteræ I, *triplex sonus. Quæ in Plauto sit longa littera? EI diphthongus passim pro I longâ: deque eâ scripturâ priscorum variantes sententiæ.*

VELLEM decurrisse, inquit. Sed ad tertium velut spatium vêni litteræ I: cuius sonum triplicem deprendo. Primum eius longæ: & verè longæ. quia non, vt ceteræ, geminatur aut apice insignitur: sed productior fit, & longitudine velut duplâ. Exempli caussâ, PIso. VIVVS. AEDILIS. QVINQVENNALIS. *I, longiuscula ipsâ formâ.* Ideò κατ' ἐξοχὴν, inter omnes litteras hæc propriè dicta longa. Plautus sciuit, & iocum captauit in persona Staphylæ: *Plautina anus quæ lõga littera?*

—— ex me vnam faciam litteram
Longam, meum quando laqueo collum obstrinxero.

Apage enim vulgus interpretum, qui de litterâ L capiũt, quia longiuscula ea in nostrâ scriptione. apage & Lambinianam facem, qui ad quamuis grandiorem litteram vult aptari. certò mecum Plautus cepit de istâ: quæ sola inter grandes & Romanas illas litteras (nam hæ minutæ ignotæ olim) super ceteras eminuit, & formâ ipsâ pensilem prætulit ac porrectam. Hac eâdem mente Ausonius in liguritorem Eunum scripsit: *Item Ausonius.*

Quid imperite, P, putas ibi scriptum
Vbi locari Iota conuenit longum?

Nam suspendio censet eum dignum. Terentius Scaurus in hac re: *Super I litteram apex non ponitur. meliùs enim I in longum producetur. ceteræ vocales quia eodem ordine positæ* (lego, *ordine & positu*) *diuersa significant, apice distinguuntur.* Huius autem sonus, diffusus, latus, quem vti formes, *os mihi laxiùs aperi & cum conatu, inferiori mandibulâ nonnihil in latus flexâ.* Pronunciant etiamnunc (ita accepi) rectè soli pænè omnium Europæorum Britanni: quorum est *Regeina, Ameicus, Veita.* Rectê dico. quia *Sonus eius legitimus.* *Qui apud Britannos reliquus.*

reuera

reuera non aliud insonuit hęc longa, quàm EI diphthongum. Itaque & Gręci interdum diphthongum pro illâ assumebant. vt in lapide prisco: *πηχεῦται ἀνέθηκαν*. Nam ex lege esset, *πηχῦται*. At ipsi Latini magis promiscuè & hanc scripsêre & illam; non quo solùm codē, sed lapide siue libro. In vetustissimâ illâ Duillij columnâ, CASTREIS. & SOCIEIS. legas: nec minus, PRIMOS. & CARTAGINIENSIS. In Fastis: TRIVMPHAVIT. DE. GALLEIS. POENEIS. &c. In lapidibus aliis: VIAM. FECEI. ET. PONTEIS. IN. EA. POSEIVI. & sexcenta huius formæ. Libri etiam paullummodò veteres euariant, & nunc *Omneis, Naueis* scribunt, nunc *Omnis, Nauis*, &c. Ab hoc pronunciatu & scriptu Ciceronis illud facetum, ad Pætum: *Cùm ternei loquimur, nihil flagitij est: cùm binei, obscœnum*. Respicit enim ad Græcorum illud Βινεῖ, quod Latino respondebat examussim. Vsitata valdè hæc olim scriptio, sed & agitata. cùm seorsùm inter se irent non Grammatici solùm, sed magni illi patres. * Lucillius & Varro distinguere conati, quandò & quatenus EI scribendum: surrexêre in eos Grammatici, nihil præter morem mori & morosi. Et tamen vicit & perrupit leges omnes siue vincla vsus. Hic tibi primus igitur sonus in I, litterâ. alter est in eâ Breui, & item alter. Prior, tenuis, exacutus; quem effingas, *leuiter apertis labiis cum sibilo aliquo, & dentibus velut renidendo paullùm restrictis*. Hoc audis in *Igitur, Vis, Inibi, Iter*, &c. res enim hæc liquet. Alter tenuis item, sed fuscus, subobscurus, & inter I, & V, quasi medius. Seruius de isto: *I, & V, interdum expressum suum sonum non habent. I, vt Vir. V, vt Optumus*. Vberiùs paullò Victorinus: *Sunt qui inter V quoque & I litteram supputant deesse nobis: quæ pinguiùs quàm I, exiliùs quàm V sonet. Sed pace eorum dixerim, non vident Y litteram desiderari. sic enim Gylam, Myserum, Syllabam, Proxymum dicebant antiqui*. Vberiùs, sed nugaciùs. quia de scripturâ istâ quam adfirmat, vetus ei lapis aut liber nunquam aderit subscriptor. At sonum tamen indicat verè & clarè. Priscianus, seu quis alius auctor libelli non indocti De constructione Virgilianorum versuum, vniuersè notat: In omni dictione cui initium à * Vi sillabâ, pronunciari hanc vt Y, Grecum, sequentibus D, vel R, vel S, vel T, vel X. Hæc enim eius regula. & dat exempla, *Video, vide-*

EI, binocalis illi compar.

Itaque àdiaφoρως altera pro alterâ scripta.

Litigium de hac re veterum.

* vide Notas in fine Capitis.

Secundus, I, sonus.

Tertius sonus.

Ineptia hic Victorini.

Prisciani regula sed examinanti fallax.

* Reipsâ autē pinguetudinē aliquam ab V consonāte sumit.

bam, virago, vitium, vir. & plura vide, haud ſcio an vſquequaque vera Nam ad Grammaticorum liras ſi plectrum hoc linguæ ſemel attemperem: quis finis? valdè delirem ipſe: nec Mercurij omnes aut Lares reduxerint me in viam rectam.

N O T Æ.

AD Capitis huius opus, Lector, hoc tibi velut præter-opus adiexam: quia Grammaticæ hîc quædam lites, quas ſecabo æquus iudex. Tu lege, ſi valdè vacas: neglege, ſi leuiter ſapis.

Dixi initio, I non duplicari. & eſt id ex mente omnium litteratorum, etiam ex vſu: niſi quòd interdum deuiat vnus aut alter lapis. vt ecce ille ab æuo Auguſti: HERODIAN. PRÆGVSTATOR. DIVII. AVGVSTI.

I interdum duplicant.

Dixi productam ſcribi: veriſſimè. ſed addo, eam productam interdum æquiparare ſe duabus, quæ diuiſim ſcribendæ. vt in lapide Munatij Planci: FECIT. DE MANIBIIS. valet enim, *Manibiis*. item in illis poëtarum,

——*ignobilis otI.* ——*vrbem PatauI.* & in trito ſepulchrorum, DIS MANIBVS.

Sæpe pro II, duplice poſita.

Dixi *promiſcuam veteres ſcripſiſſe EI*, vel I, longum. Priſcianus aliter; qui veteres vult ſemper EI ſcripſiſſe, ſequentem ætatem, I productum. Errat ipſe, non ego: & refutant clarè æra & marmora vetuſta, in quibus ferè omnibus (quaſi ſi nihil interſit) confuſanea hæc ſcriptura. Putidum ſit citare: cui mens aut oculi, legat. Illud non importunè moneo, ſolitos veteres EI illud ſcribere, etiam cùm I breue. Præter rationem, fateor: ſed purgat ab errore eos tunc receptus error. Ita legimus in Agrariis, & Iudiciariis vetuſtiſſimis tabellis, quæ apud Cl. V. Fulnium Vrſinum: QVASEI. SIBEI. VBEI. SEINE. LEITERAS *quaſi, ſibi, vbi, ſine, literas.* Repperi etiam pro E, breui, in priſcâ tabulâ Genuate: AB. FONTEI. AD FLOVIVM. pro *Ab fonte.*

Priſcianus error, aut propera adfirmatio.

EI, pro I, breui etiam ſcriptum.

Attigi de Luciliano & Varroniano præcepto. Id, ſi aues, hoc eſt: Vti plurali numero, Hi *puerei, Amicei*, & talia ſcriberes. ſingulari, *Huius Pueri, Amici.* Item *Illi*, datiuo caſu, ſine E: at *Illei*, nominatiuo plurali, per eamdem. Quod præcipit non aliâ re, quàm ad diſcrimen. Similis Varronis ſententia; quam habes apud Terentium Scaurum. Huius verba non pretiũ eſt adtexere: illius, magis. quæ pluſculis verſibus complexa eademque fœdata, purgauit Ioſephus Scaliger, ab aureâ ſtirpe aureus ille ramus. Exſtant partim in Quinctiliani, partim Victorini:

Lucilij in hoc ranegueia ſeu diſcrimina:

Et Varronis ſubſcribentis.

Iam PVEREI *venère, E poſtremum facito atque I.*
Vt plures puerei fiant. I ſi facis ſolum,
PVPILLI. PVERI. LVCILLI: *hoc vniuſ fiet.*
Hoc ILLI *factum eſt vni: tenue hoc facies I.*
Hæc ILLEI *fecère: addes E, vt pinguius fiat.*

 MEILLE

MEILLE *hominum, duo* MEILLIA, *item huic vtroque opu'*, MEILES,

MEILITIAM. *tenues I*, PILAM *quâ ludimu'*, PILVM

Quo pinso tenues I. Plura hæc feceri' PEILA

Quæ iacimus, addes E, PEILA *vt plenius fiat.*

Addo ego ex Fabio & hunc versum, eidem rei:

MENDACI FVRIQVE *addes E, cùm dare* FVREI

Iusseris. ———

Qui nónne pugnax apertè in priores? Nam ibi ILLI, dandi casu vetat cum E scribi: hic eumdem casum iubet. Sed purgo, quòd confusionis non hic metus: quoniam pluralis *Mendaces, Fures*. Itaque lapides ad Lucillium aptè: EIQVE. OPEREI. DIEM. DEICITO. item: QVANTA. EI. PRÆCONEI. VIATOREI. DARE. OPORTEBIT. Sed & iidem sæpe auertunt ab hac lege. Negat *Amicei* scribendum gignendi casu. ac vetustissimæ tabulæ: QVOD. EIVS. AGREI. LOCEI. PVBLICVM. POPVLEI. ROMANEI. ERIT. & crebrò. Vide nunc quàm sani qui hodie litigant, *Omnis* an *Omneis*, *Pluris* an *Plureis* exarandum. quasi intersit scilicet in pronunciatu. Quod si nil in isto: sciant nec in scripto. At magistelli etiam veteres ludunt hîc suos ludos. *De nullâ scripturâ* (ait Victorinus) *diutius inter Orthographos quæsitum est quàm de istâ. Pilum aiunt* (tangit Lucillij versus, qui suprà) *militare, te vinea, si sit supra quam milites aggerem instituunt, per EI, scribenda: at si pilum sit quo pinsitores vtuntur, & Vinea quæ ruri colitur, per I.* Quem corrige & exple à me obiter: *Pilum aiunt militare telum, & Vinea subter quam.* Non enim certè supra Vineam, sed eâ tecti milites opus instituunt. Et Quinctilianus pariter ista & Lucillium damnat, vsúsque obtinere tantùm I longum. Vide tu cum lib. I. cap. XIII. Terentianum, Charisium, Priscianum. Ego vltrà diuerberem has nebulas?

——— *non, puto, si sapio.*

Contra eos tamen vsus pugnauit & obtinuit.

Ineptia hodie Criticorum.

Correctus Victorinus.

CAP. IX.

O duplex esse, quod ad tempus & ad sonum. Ausonij versus aliter lectus. Tranquillus illustratus.

OME sistit, & poscit sibi suum sonum. Quem aio duplicem. Adsonat enim Ω magno Græcanico, & eorumdem O exili. Grammatici vulgò attestantur: & Ausonius, vt ego eum lego, versu isto:

Ω quod & O Græcum, compensat Romula vox o.

In tritis libris aliter, qui Υ *Græcum* ingerunt, scripturâ incertâ, imò verò, ex vi & potestate litterarum, falsâ. Nam quis Y cum

Duplex sonus in O.

Ausonius huic rei correctus.

cum O comparauit vnquam? Migrant interdum, ſcio, altera in alteram: ſed non hoc euicerit, eiuſdem eas ſoni. Lugdunenſis ſcriptus codex, (cuius filo multos poëtæ eius Labyrinthos feliciter dium Scaligeri ingenium euaſit) habet: Ω *quod & eoy*. Ex quo ille, Ω *quod & ου*. me tamen lentè approbante. Non enim verum planè, O Latiare, valere quod ου Hellanicum. Malim, *quod & o Græcum*. quoniam ea conſtans Grammaticorum veterum dictio, O noſtrum æquiparare duplici Græcorum, magno & minuto. Craſsè autem efferebant O illud Craſſum ſiue Maius: ſic vt in ſono ipſo eluceret vis eius duplex. *O lõgum qui ſonuerit?* Nam dicebant *Pöópulus* de arbore, *Vöócem*, *Oöram*, *Prætoörem*, & talia; propemodum vt nos Galli *Foy*, *Voix*, *Noiſe*. *Galli per OI, efferunt.* Vos Belgæ (ita docuêre me tui populares) meliùs; qui & ſcribitis pariter & effertis, *Broot*, panem: *Schoot*, ſinum: *Boom*, arborem. *Belgæ oo geminant.* At caſſi tamen Latini ſubleuant in ſcriptione nonnihil Gallos: qui ipſi in Datiuis caſibus *Populoi Romanoi*, & ſimilia exarabant, efficiendo huic longo ſono. Victorinus & alij, teſtes. Neronis impius ſed non inſcitus iocus, ſtabiliendo huic *Iocus Neronis.* duplici effatu: qui de Claudio mortuo identidem * *Mōrari eum inter homines deſiſſe illudebat*. ſimul & ad vulgatum illud *° Vt Suetonius ſcribit cap. xxxix.* adſpiciens, quo morari in viuis deſiſſe à morâ, homines ἀφημώς *Primâ ſillabâ productâ.* dicimus: & eâdem fatuitatem Claudio opprobrans, ſono ipſo pingui & gemino, quo oſtendebat verbum hoc ſe formare à * *Möoro*. De hac Vocali quoniam res minimè turbida, ſermone meo cur illuſtrem? *° Id eſt, ſtulto.* Verſus tantùm Terentiani Mauri licet addam, firmandæ totius rei, hoſce:

Ω graiugenum Longior, alterá eſt figurá:
Alter ſonus eſt & nota temporum, Minori.
Compendia noſtri meliora crediderunt:
Vná quoniam ſat habitum eſt notare formá,
Pro temporibus quæ geminum miniſtret vſum.
Igitur ſonitum reddere cùm voles Minori,
Retrorſus adactam modicè teneto linguam,
Rictu neque magno ſat erit patêre labra.
At Longior alto tragicum ſub oris antro
Molita, rotundis acuit ſonum labellis.

CAPVT X.

De litterâ V. quadruplicem eius sonum esse: sed Primarium & eximium, duplicem. Plauto, Ausonio lux immissa. Quæ Feralis littera, & quare? Maurus & Charisius correcti.

VMIHI superest: per quam quinto & vltimo hoc spatio(* Domitiani scitum ita voluit) decurram. Sonores ei præcipui, duo: Latus, & Exilis. Ille, qui ου Græcum planè & plenè exprimit: iste, qui Y eorumdem. Victorinus ab hac mente: *V similiter posita est pro breui, & pro longâ.* Et magnus Varro sic discriminat clarè, in his verbis: *Quidam reprehēdunt, quòd* PLVIT *&* LVIT *dicamus in præterito & præsenti tempore. Falluntur. nam est, ac putant, aliter. quod in præterito V dicimus longum,* PLVIT, LVIT: *in præsenti, breue. Ideò in venditionibus lege fundi* RVTA CAESA *ita dicimus, vt V producamus.* Hoc enim vult, *Pluit, Luit*, in præsenti tenuiter efferri, in præterito *Plouit, Louit*. Sonū hunc Crassum nemo meliùs expresserit Parasito illo apud Plautum, cui quæsitus hinc iocus:

——Tu, tu istic, inquam. vin' adferri noctuam
Quæ Tu, Tu, vsque dicat tibi?

Comparat enim ecce illud, Tu, cum noctuino gemitu: quem *Tou* esse omnes scimus. Eum quoque Ausonius respiciens, de hac litterâ scripsit: *Cecropiis ignota sonis, ferale sonans V.* Ferale ideò, quia refert feralem illam auem. Quòd ait Græcis ignotam, verum est in litterâ vnâ. nam quin diphthongo suâ eam disertè exprimant, quis neget? Hæc (longam dico) Latinis scripta tripliciter. Primùm solitaria, sed, vt opinor, cum Apice. In Terentij Epigraphis: *Græca Apollodoru. Græca Menandru*: quæ clarum est valere & æquiparare illis Græcis, Ἀπολλοδώρου, Μενάνδρου. Hinc illud Ausonij:

Vna est in nostris, quâ respondêre Lacones,
Littera, & irato regi placuere negantes.

Significat enim V, perinde valere atque ου. Secundò, geminata: ritu scilicet aliarum Vocalium. Tabulâ æreâ Fuluianâ: P. MVVCIO COS. quod est, *Moucio*. Eâdem: SIREMSSQVE. OMNIVM. RERVM. LEXQVE. IVVSQVE. ESTO. quod est, *iousque*. Teren-

* Qui singulos missus à septenis spatiis ad quina corripuit. Sueton.
Duo soni in V.
Varroni lux.
Et Plauto.
Et Ausonio.
Feralis littera.
Longa V scribenda non vna ratio.

Terentianus ita ſcripſerat, ſed corruperunt vulgò:

Græca diphthongus ſed * ΟΥ *litteris noſtris vacat:* * Diuiſim leges, aut verſus claudicat.

Sola vocalis quod V V *complet hunc ſatis ſonum.*

Non habent Latini, inquit, ου diphthongum: quoniam VV geminata (ſic niſi ſcribis, illex eſt verſus) ſatis faciendo huic ſono. Tertiò, ſcripta ritu Græco. Victorinus de diphthongo eâ locutus, addit: *Noſtri etiam quoties eiuſdem ſoni longa ſillaba ſcribenda eſſet, & ipſi V adiungebant O litteræ. Inde ſcriptum legitis Loucetios, Nountios, Loumen, &c.* Hinc in Feſto, *Ouſentina tribus*. In veteri tabulâ, INDOVCEBAMVS. item: EDITO. COVRATOQVE. præterea, IOVSIT. &, IOVDICAVERVNT. ac plura. Quin & cùm breuis ea littera, reperio nihilo ſecius hanc ſcripturam. In lapide: SOVOM. MAREITOM. CORDE. DILEXIT. SOVO. In Duillianâ columnâ, qui intentis oculis fugientes litteras adſpiciet (aliis neglectum) reperiet, NAVEBOS, litterâ vtrâque velut miſtâ. Vt non ſine cauſsâ prorſus Priſcianus ſcripſerit communiter: *V modò correptam, modò productam habemus, quamuis videatur ου diphthongi ſonum habere.* Confundit enim ecce ſonum illum, & tribuit vtrique: ex vſu aliquo vulgi tamen potiùs, quàm ex vero. Nam quin tenuior etiam illi fuerit, quis neget? Is autem reſpondit Y Græco. Ita Σύλλας, *Sulla*: δύο, *duo*: τύρβη, *turba*: φύγη, *fuga*: Ρώμυλος, *Romulus*: τύλλιος, *Tullius*: Συρία, *Suria*. Chariſium obiter mihi corrige: *Gulam ait Iulius Modeſtus per V ſcribemus, non per Y, quæ Græcis vocibus neceſſaria eſt & ſæpe in V tranſit. vt inſuemur ait ignaro, inter ſe degularunt omnia.* ſcribe: *vt in Sue, Mure. Att. in Atreo: Inter ſe*, &c. Nam Sus & Mus à Græcis. Itaque per eam litteram inuêni FORVM SYARIVM in marmore ſculptum. Terentianus ad hanc rem:

Priſciani nõ cautiſſima ſcriptio. *V exile reſpondet Y, Græco.* *Chariſius correctus.* *Terentianus correctus.*

Tertiam Romana lingua, quam vocant Y, non habet.

Huius in locum videtur V Latina ſubdita:

Quæ vicem nobis rependit interim vacantis Y:

Quando communem Latino reddit & Græco ſonum.

Nam eius ſententia, iſta. Y nihil opus Latinis: quoniam vnica V vtramque vicem & vocem ſubeat, ſoni craſſi, ſoni exilis. Nec plura dico de re minimè incertâ. Pronunciatur longa optimè hodie ab Italis, Hiſpanis, Germanis: breuis à Gallis, & *Maurus explicatus.*

 à vobis

à vobis Belgis. Habes, Lipsi, duos sonos primos & præcipuos: propiùs si intueare, quin duo alij sint, non negabis. V enim O adsonat in istis, *Frundes, Fundus, Dederunt, Seruum, Maritum, Æternum:* quæque adsimilis formæ. & ideò priscis sæpe O hîc scriptum siue scalptum. LAVATIONEM. IN. PERPETVOM. DEDIT. legi: & alibi: AIRE. MOLTATI. COD. DEDERONT. item, SOVOM. MAREITOM: & centena alia. Quin passim, ab hac soni viciniâ, litteræ eæ commutarunt. *Epistula,* & *Epistola*: *Numenclator,* & *Nomenclator*: *Adolescens,* & *Adulescens* tibi nota: & obseruaui magis noua, *Flouiom* pro Fluuium; *Detolerit,* pro Detulerit; *Aorelium,* pro Aurelium. Sed & alterum sonum deprehendas, ad I accedentem: qui in istis, *Proxumus, Optumus, Lacrumæ, Manubiæ, Gula.* ideoque V ipsum pro I vsurpatum crebrò, præter legem & vsum, in lapidibus, vt STVPEND. pro stipendiis: STVPLAE, pro Stiplis siue Stipulis: item AVRVFEX. ET. INFELICISSVMA. Plura possem: tempero. Non enim ego ambitiosè loquax in iis quæ aut dicta iam, aut vulgo litteratorum non ignota.

Tertius sonus V, velut O.

Quartus velut I.

CAPVT XI.

Ad Diphthongos ventum: Latinum iis nomen fidenter positum. Quot eæ, & in quibus enunciandis peccemus? AE quomodo efferenda? quomodo OE? Dio Cassius emendatus. De EI obiter dictum: & quis ei sonus?

IGITVR cursum verto aliò: &, Bigam istam, Missu altero, flectere incipio ad Biuocales. Ita indigeto, quas Græci Diphthongos: si nouiter, nunquid ineptè? Audeamus enim & nos aliquid: & per occasionem fas sit exhaustum Latium augere diu optatã ciue. *Eæ ex vocalibus binis conflatæ sunt sic, vt transeant in sonum vnum, sed in quo reliquiæ soni vtriusque.* Latinis eæ quattuor: AE. OE. AV. EV. Duas ex iis vltimas rectè pronunciamus hodie: duas priores nec rectè. Nam cum E & quidem tenui, confundimus vtramque. O turduli, quî potest? Iugulo vos vno telo: quia frustrà quæsitæ aut repertæ diphthongi, si sono à Vocalibus nil diuertunt. Terentianum saltem audite:

Diphthongi, siue Biuocales, quid, & quot?

Quatenus in iis efferendis peccaturi.

Et id ostensum.

Et sonos vtrosque iungit. vnde diphthongos eas
Graeciae dicunt magistri: quòd duae iunctae simul
Syllabam sonant in vnam, vtique geminâ praeditae,
Semper effectum duorum temporum custodiunt.

En, ait vtrosque sonos iungi: ait vi geminâ eas praeditas. At cùm *Phoebum, Phebum* dicitis: cùm *Musae, Muse* effertis: vbi id appâret? Pipillones! digni quos pueri pipulo differant, in pertinaciâ si perstatis. Sed tu Lipsi, vide, disce. AE, antiquioribus paullùm AI scripta, ritu Graeco. AIMILIA, & AIRA, & similia occurrunt in monumentis. & cùm circiter Tullij Augustique aeuum exoleuisset, retrahere conatus Claudius Imp. publico etiam scito. Itaque lapides omnes illius aeui eam habent. Sed obiit abiitque iterum cum illo. Sonus eius quis? idem qui Graecanicae: quem benè adstruxêre contra vulgus Checus Britannus & Mekerchus vester, viri non è vulgo. In hoc tamen seorsum ab iis sentio, quòd visi mihi praeter modum latas diphthongos facere, &, vt sic dixerim, hiare nimis in sonando. Subrusticè herclè efferunt, & vastè. At mihi certum, molliùs eas sonuisse olim, nec vt A plenum aut E audires; sed vt mixtum quemdam suauemque sonum. Fallor, aut Galli aptissimè exprimunt & scribunt, in *Paix*, pax: *Fais*, onus: *Iamais*, numquam. Vos Belgae item adsonatis (etsi aliter scribitis) *Peysen*, cogitare: *Reysen*, iter facere: *Seyl*, Velum: & talia. Ita qui Latinis *Caesar* est, verissimè vobis *Keyser*. Supposuistis enim EI vel EII huic diphthongo. *Aiacem* igitur, *Maiam, Baias* ipsas: itemque, *Aulae, Pictae*, &c. non crassiore illo A pronũciem: sed attenuem magis, & paenè ad Eta flectam, dicamque, *Eeiacem, Meeiam, Beeias, Aulcei*, &c. quod audis à me faciliùs, quàm vt scribam. Germanorum ritus hîc vsum & locum aliquem habeat, qui ad significandum A illud tenue, E superscribunt. Lapides aliquid hîc me iuuant. Illud enim semel pono; indoctos fuisse qui eos scalpserint, aurium sensum & soni vestigium secutos, sine Grammaticâ vllâ lege. At ij ostendunt, sonum hunc finitimum in parte fuisse E pinguiori. Hinc illa per errorem insculpta: EGRAEGIVS, pro Egregius: AEIVS, pro Eius: AEVOCATVS: & VTRIVSQVAE: & quod magis rideas, VENAERI, & FVNAERI, pro Veneri, Funeri.

Ae, olim Ai scripta.

Eius legitimus sonus.

Qui confusus & separatus ex vtraque vocali.

A lapidibus argumentum aliquod petitum.

neri. Quî peccatum hoc peccaſſent illi bardi, ſi hians ille & pinguis ſonus Diphthongo? cui ad E adſeſſio aut acceſſio nulla. Sed hoc à vulgo, inquies: qui vt E pronunciant. Nihil. medium enim illum ſonum æquiter euincit: pugnax ille qui torqueat ad extremum. Nec plura addo. Senſuum enim magis res, quàm rationum. & verè hîc valet illud Quinctiliani: *Non eſſe cuiuſuis auris exigere litterarum ſonos, non herclè magis quàm neruorum.*

Difficillè hi ſoni ſcripto exprimuntur.

Iam OE diphthongus olim item ſcripta * OI. Sic *Oinonem*, pro Oenone Capella ingerit: ſic *Oitier* pro Vtier Victorinus notat. Et in vetuſtiſſimo Sc. de Tiburtinis legi: NEQVE. ID. VOBEIS. NEQVE. REI. POPLICAE. VOSTRAE. OITILE. ESSE. Sed alia ſcriptio eualuit, iſta euanuit. Sonum eius verum (verum mihi fas dicere) non vidi, qui viderit. Nam qui Græcæ linguæ Pronunciationem inſtaurarunt, craſsè pleneque eam ſonare volunt, vt Gallorum, *Moy, Toy, Soy*. Non mihi probant viri probiſſimi. primùm quia nimis expreſſus ille ſonus, qui ex Diphthongorum ingenio debeat eſſe confuſus. Deinde, quia non exprimat eum vllo modo aut aſſequatur OE Latinum. Quomodo enim ex O & E platyaſmum illum elicias? Tertiò & auctores mihi, qui alia ſuadent. Victorinus Afer hanc Diphthongum cum Y Græco æquiparat diſertè, in Arte ſuâ Grammaticâ: *Litteræ peregrinæ ſunt*, inquit, *Z, & Y. quæ propter Græca quædam aſſumptæ ſunt, vt Hylas, Zephyrus. quæ ſi non eſſent, Hoelas & Dſephurus diceremus.* Attende, tecum quæſo. *Hylas*, inquit, ſcriberetur *Hoelas*. At quæ adfinitas hîc ſonorum, ſi verò adfines illi? Nam Y Græcum, reſpondet planè V tenui Latino: quod & ipſi fatentur, & litteratores priſci adfirmant vno ore. An fallit nos fortè ille Afer? nihil hac in parte: cùm teſtimonium ab eo dicat caſta & caſca illa omnis ætas. Nam priſci velut promiſcuè ſcripsêre, *Oiſum, Oiſum, Vſum*: *Poenos, Punos*: *Coiravit, Coerauit, curauit*: *Moenera, munera*: *Moeros, muros*: *Moinicipium, municipium* quid, niſi tantum non vociferantes paritatem inter ea ſoni? Intorqueo & pilum è ſcriptore Græco, firmum, validum, & Triarij manu dignum. Scribit in Nerone Dio, Principem illum duos Sulpicios vitâ imminuiſſe, quia viſi imminuere ſcænicam

* Cui prorſus par. Ita *Abeloes*. & *pilumnoe poploe*. Feſtus notat: ad ritum ſcilicet Græcum.

Sonus oe diphthongi quæſitus.

Non illum videri, qui prapinguis.

Victorini notabilis locus.

Priſci commutarũt ſemper oe & u.

calm eius laudem. Visi autem minuere solo nomine: ὅτι, inquit, Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ' ἔχοντες, *A Dione argumentum pugnax.* ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθιάδας ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν. id est: *quòd ab antiquo á que maioribus Pythici cognominati, non desinerent eius cognominis: sed palàm in Neronis Pythicas victorias impij essent, nominis viciniá.* Quid iuuat me hic locus? nimium: si ego priùs *Is primùm correctus.* illum. Adfirmo enim emendandum, ὅτι Ποιητικοὶ. id est, *Poetici.* Nam hoc liquens, clarum, Sulpiciæ genti Pythicum agnomen adhæsisse numquam. *Poetici* illi dicti: & Fasti, scriptoresque historiæ mihi testes locis viginti. Quod si est: vide nunc, quomodo indignari citharœdus Princeps potuerit, quasi in pariante cognomine, si Pronunciatio illa olim? Nam litteris certè abludit. Sono igitur ad Pythicum siue Puthicum (ita efferebant) accessit: & quod ex his concludo aptè, OI siue OE, diphthongus haud dissonuit V leni. Quis igitur ille sonor? mixtus. quem apud Gallos meos habes in diphthongo istac ipsâ. Illorum enim est, *Coeur*, pro corde: *Voeu* pro Voto: *Noeud*, *Oe Galli rectè efferunt.* pro Nodo. Et fásne mihi etiam vestra tangere? si pecco, ne ride. Ita & vos Belgæ sonatis, *Oelsaet*, papauer: *Moelen*, molam: & quæ tibi plus nota. Hæc sententia mea, noua potiùs quàm improba, apud mentes & aures probas. Certè non crassum istum ei & vastum effatum fuisse, quem cùm audio (ignoscant mihi viri docti, & quibus litteræ æternùm debent) vix lienem comprimo: docent etiam nonnulli lapides, in quibus pro E, perperàm substituta. VT CROETA. PROVINCIA, pro Creta. Tu Lipsi, nunquid mutas, aut etiam nutas? an transeo iam ad consonantes? Alacer ego, Nihil nihil, inquam. bono argumentorum pondere (vt hæc quidem res fert) me firmas. Consonantes tamen mihi protolle, & de Biuocali EI, nodum priùs tolle. Ille cum risu, Græculi viderint, in- *EI cur Latinis nō in censu diphthongorum.* quit: non ea in Latiari classe. Nam eius loco I nobis longum esse Grammatici te docuerint, & ego suprà. Sed enim mi Murete, inquam, in sono eius germano etiam hæreo. Nam Nigidius nihil differre illam Græcanicam ab ἰῶτα simplici vo- *Obiectio in iam dicta à Nigidio.* luit: & Græcos irridet, qui discreuêre. Quod si est: ruunt quæcumque de Biuocalium sono sonuisti. Par enim omnium ratio. Eludens Muretus, Imò tuum fulcrum ruit, in-

E quit,

* tenuitas.

quit, quo stabilita à te vulgi hæc * ἰσχνότης. Non enim ea mens Nigidianis verbis, quæ, si lubet, audi: *Græcos non tantæ inscitiæ arcesso, qui ου ex o & y scripserunt, quantæ qui ει ex ε & ι. Illud enim inopiâ fecerunt; hoc, nullâ necessitate subacti.* Hoc saltem vult

Renouata ea, & vera mẽs Nigidij eruta.

litteratissimus ille litterator: Græcos iustè repperisse ου diphthongum, quia non illis V Latinum, quod exprimeret hunc crassum sonum. non iustè eosdem idem in ει fecisse, quia ι subire vtramque vicem potuisset longæ aut breuis. Ne autem,

Quis sonus in EI & I longâ.

Lipsi, erres: I longum (dictum etiam mihi anteà) incidit in sonum prorsus EI. Quis igitur ille? me arbitro, qui vobis Belgis in * *My*, *Ghy*, *Sy*. Imò illud primum planè Latinum *Mi* est, & significatu & prisco sono. Soli enim pænè vos Europæorum duplex illud II. rectè scribitis, rectè effertis, nec aliter *Oueis*, *Omneis*, *Preimos*, Latini. Minus accedunt iidem illi pronunciandi Magistri hodie, qui Gallico *Sein*, *Feint*, *Plein*, *Sinu*, *Ficto*, *Pleno*, æquiparant. Nam scriptura quidem istaipsa: sed effatio magis Ae accedit. Et vereor herclè vt idem hîc peccent, quod priscus ille Cotta: quem *Iota litteram tollendo, & E plenissimum pronunciando, non oratores antiquos sed messores imitari*, Crassus apud Ciceronem iocatur. Vocem à me,

* Germani benè etiam, qui *Mein* &c. sic scribunt, sic efferunt.

Ciceroni facta lux.

Lipsi, de Biuocalibus ne vltrà exspecta. Tu Nigidi habe etiam istam: Qui Græcos imperitiæ arcessis, cur non in culpâ simili tuos Opicos? Nam illos EI pro I longâ passim scripsisse, an nescis, aut dissimulas? Si illud, parum doctus: si istud, parum bonus.

CAPVT XII.

Ad Consonantes ventum. de vicinis inter se, quoque Capite dictum. isto, de B. V. P. F. Quid in Be efferendâ, & à quibus gentibus peccetur? an defendi possint? Dubitatum de sono V Digammæ, & plusculа ad eas argutias. De F germano sono. A Scaligero abimus & Fabio. Ausonio lucem damus, & medicinam Charisio.

Consonantes, quæ adsonãt, inter se iunctæ.

CONSONANTIVM æquor nunc insistam, tertio isto velut Missu. sed verè æquor. Planiciem enim meram video, sine salebris, ac pænè sine cliuo. Plerasque eas, plerique omnes, rectè & germaniter pronunciamus: & siquas

malè,

malè, nec vitium nec emendatio eius obſcura. Vulgatas hîc diſtinctiones non ſequor, Mutarum aut Semiuocalium. Per ſe enim frigidæ, & ad meam rem ineptæ. Potiùs, vt aurigæ equos in curribus per colorum quædam paria diſponunt: ſic ego conſonantes iugabo, ex viciniâ quadam ſonorum. Quadriga mihi prima hæc:

B. V. P. F.

De primâ Auſonius:

Diuiduum Betæ monoſyllabon, Italicum B.

Ideò Diuiduum: quia mediâ illius & primâ parte effertur *Be.* Nam cùm habeant hoc conſonantes, vt ſolitariæ ſonum non efficiant, luctenturque, vt ſic dicam, intra clauſtra oris: ſubueniendum adiunctâ Vocali eſt, quæ velut obſtetrix edûcat. Sed Græci aut Hebræi pluribus id fecere: compendio magis noſtri, qui vnam omnibus litteram dedêrũt & eamdem. E enim præpoſita in effatu auditur, aut ſubiuncta. Præpoſita in iſtis, EF, EL, EM, EN, ER, ES. Subiuncta his: BE, CE, DE, GE, PE, TE. Nam HA, nec littera quidem eſt: QV, & KA, ſuper uacuæ: IX, Y, Z, Græcæ, & Græcâ ideò nomenclaturâ. niſi quòd XI illorum, nos IX fecimus litteræ tranſlatione. Sed vt de argumento meo propriè: B, ſonum habet medium inter P, & F. Exprimitur, *labiis cum celeri quodam impetu recluſis*. Benè Europæi plerique hodie. excipio Germanos qui indurant, & ad P deflectunt, cùm gaudent *Pono ſuo Vino*. Et Hiſpanos itemque Vaſcones, qui emolliunt & ad V digamma torquent, homines ſobrij & quibus non placet *Bibere* ſed *Viuere*. Nec miror. crebrum enim nimis, vt litteræ inter ſe vicinæ migrent & alternent. Quod pro Germanis ſit: P, pro B, frequentarūt priſci: & eſt in loco eius ſonus. Quinctilianus fatetur, *Cùm dico* OBTINVIT, *ſecundam B litteram rationem poſcere, aures magis audire P.* Et ſanè auribus paruerunt plerique olim ſcriptores aut ſculptores. Sic in Tabulis antiquiſſimis Fuluianis: APSOLVTVS ESTO, leges: item, QVEICVMQVE. VOLET. SVPSIGNET: & in lapidibus vulgò, APSENS: OPSIDES: PLEPS: POPLICVS: ac talia. Feſtus etiam ſiue Verrius, qui *Braſſicam à præſecando* deriuat, quomodo nō durus, niſi adſpectu ad duriorem hunc ſonum? Benè igitur Terentius Scaurus: *B cum P conſentit, quo-*

E a ſola ſoni non habent.

Latini adiuuant per E adiunctam.

Quod fallit in ſuperuacuis litteris, aut Græcis.

B. qui efferendal

P ecant Germani & Hiſpani, diuerſo limite.

Germani imitantur nonnihil à priſcis.

Quis P pro B crebrum.

niam origo eorum non sine labore coniunctióve reuelli à quoquam potest. Græci πυῤῥίαν, nostri Burrhiam: & quem Pyrrhum, antiqui nostri Byrrum: Balatium, Palatium. Item Poplicolam, Boblicolam alij: Scapillum, alij Scabillum dicunt. Nec dissimile quod * Plutarcho notatum, Delphenses B pro Π, vsitatos esse: quorum fuit βατεῖν & βικρὸν, pro πατεῖν & πικρὸν. Iam de Hispanis quid, Lipsi, excusem? benè, si non accusent ipsi vltrò. Ita multi errori eorum suffragatores, Grammatici, lapides, libri. me iudice, tamen errori, sed prisco. Ecce * Adamantius Martyr iam olim librum integrum hoc titulo & argumento scripsit, *De V & B litteris.* quæ voces scilicet hanc aut illam reciperent; quasi in breui discrimine, & quod confunderet sæpe vulgus. Quamquam ille non vsquequaque * ἀδαμάντινος mihi μάρτυρ. Miscet enim è scholico suo puluere: & scribes, inquit, *Besicam, Nebum, Baluas* pro foribus ædium, *Bernam*, pro coqui seruo natus: non Vesicam, Neuum, Valuas, Vernam. Item *Mannuias*, non Manubias: ab Ambio, *Ambibi* non Ambiui: apud Persium — *baluâ de nare*, non balbâ: & argutiarum eiusmodi dapes, haud satis ad meum gustum. At lapides, vide quàm hîc Hispani. DANVVIVS: VASE: VENEMERENTI: PLACAVILE: sculptum in iis clarè vidi, pro Danubius, Base, &c. Contrà etiam, VIBA: CIBICA: VNIBERSVS: ATABIS: SIBE: PROBINCIA: ALBEI: CABATORES. pro, Viua, Ciuica, Vniuersus, Atauis, Siue, &c. Et tu, Lipsi, inter lustrandum, vel aliud agens hæc obseruabis. Iam libros veteres si vidisti, nónne in iis assiduum hunc errorem? Piget exempla adferre. Pandectas saltem Florentinas (quarum ætatem pauci libri scripti æquauerint) inspice: & videbis in singulis paginis peccatum hoc, non peccatum. Cur enim verè peccatum dixerim, quod peccabant tam vulgò? quin mores iam id, non culpa. Cùm pausam hîc aliquam faceret, ego interpellare sustinui ridens, Hem! vt acriter tu, inquam, pro pugnace gente pugnas? Et iámne è Gallo Iberus? Arrisit & ille. Quídni? inquit. Placet Plautinum illud

In Quæstionibus Græcis.

Ab Hispanis, qui V pro B vsurpant.

** Cuius Excerpta in Cassiodori Orthographiâ.*

** firmus testis. Adamantij ineptia.*

Vtcumque in alto est ventus, exin velum vortitur.

Et nónne caussa mihi, cur non amem meos Gallos? Sed suspiro, & sileo: nos, Lipsi, hoc agamus. Crebram igitur commutationem

tationem litterarum harum vides. quæ occasio? adfinitas. quæ nunc quoque magna: & olim, nisi fallor, maior. Non enim celabo te meum sensum: quem vulgus hic fortasse rideat, tu & probi probent. Litteram V cùm pro consonante est, paullò aliter sonuisse censeo, quàm nos illam. Nunc enim vt F infirmum & elumbe proferimus: at prisci molliùs, & minùs impressè, quasi VV duplex. Quod dico, tale est. *Vinum, Vallum, Seruum*, ita dicimus, quasi esset *Finum, Fallum, Serfum*. Reipsâ enim F audimus, sed fractum & imminutum. At ego existimem pronunciasse eos, *Wínum, Wallum, Serwm*. ita inquam, vt V illud consonans siue Digamma sonum mollem & velut suspensum habuerit, qualis est in *Quare, Quis, Quando*. Ego hac inopinatâ sententiâ percussus, Quid profers? inquam. persuasurus hoc speras? Si Rationem audis & Veritatem, inquit, spero: si vulgus & opinionem, despero. Sed argumenta huic rei audi. Nemo veterum V, cùm Digamma aut potiùs pro Digamma est (non enim verba hîc captabis) duplicem ei affinxit sonum: Digamma autem in *Anguis, Quando, Suauis, Aqua*, & talibus est. habet igitur eumdem illum etiam in aliis verbis sonum: id est, natantem hunc & mollicellum. Item: Pro adspiratione veteribus Digamma fuit, vt *Ⅎircus, Ⅎœdus, Ⅎelena*, pro *Hircus, Hædus, Helena* (Grammatici omnes testes.) at vulgata hæc expressio ad adspirationem siue halitum non accedit, * accedit mea nouicia. vera ista igitur. Tertiò: Græci cùm *Varum, Valerium, Veliam, Octauium*, & has formas scribunt; οὐάρον, οὐαλέριον, οὐελίαν, ὀκταουΐον scribunt, proximè sonum illum meum exprimentes. sonum ergo hunc veterem iure censeo. Ni esset: cur non φάρον potiùs, & φαλέριον? quod durius quàm Latinum illud fateor: sed propiùs tamen ad *Vi* vulgatam vocem. Nam quod interdum Beta his talibus addunt, Βαλῆρε, pro *Valère*, &c. hoc quoque à me est. quia cùm Digammæ illius verum sonum haberent nulli, * inopiâ coacti ad quemuis potiùs quàm ad φ decurrerunt, à quo maximè scilicet abesset. Quartò: Tritum illud omen quod Crasso naues conscendenti factum, vanum & longinquum est, si efferas more vulgi. Venditabat quispiam in portu, inquiunt, caricas Cauno aduectas, & clamabat identidem *Causeas*. hoc

De sono V consonantis nouicia nostra sententia.

Ea firmata quinque argumentis.

* Nam *Helena* & *VVelena*, pariter valdè sonant: & est in Digammâ manifestus flatus.

* Vide Notas in fine Capitis.

alludere & valere volunt, *Caue ne eas.* nónne ridiculè, nisi efferas meo isto more? Quintò: Verba pleraque à Latinis integra sumpta exteri enunciant hoc sono,* *Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve,* & infinita alia. pariter Latini *BataVVos, Wandalos,* & exterorum talia, scribunt per hoc Digamma. par pronunciatio vtrobique igitur. Et versus ad me, Quid ad hæc Lipsius? persuasi? Ego moto leuiter capite, Illud vetus Murete, inquam: Cras credo, hodie nihil. Quî possim tam noua? quin totam Pronunciationem nostram non conuertis hac viâ, sed euertis. Tu autem ipse, per fidem, seriò ita sentis? Ille ridens, Si probas, sentio, inquit: sin aliter, ludo. & pomum hoc velut Eridos iecerim in magistellorum cohortem. Illi turbent, nos pergamus.

* *Germani & Belgæ, Wijn, Wall, Wijck, Wan, Wee.*

Littera P enunciatio.

De P litterâ nihil dico. plana res: nec vidi qui in efferendo peccaret. Assidet B litteræ: nisi *quòd validiùs exprimitur, labiis cum spiritu adductis pariter & diductis.*

Littera F sonus.

F in loco quarto. cuius sonum princeps Grammaticus (ita sentio) efformat Maurus:

Imum superis dentibus apprimens labellum
Spiramine leni (velut hirta Graia, vites)
Hanc ore sonabis.

Et, qui à Mauro mutuatus, Victorinus: *F, litteram imum labium supremis imprimentes dentibus, reflexâ ad palati fastigium linguâ, leni spiramine proferemus.* Efferenda igitur leni quodam spiritu (vterque ita suadet) nec tam hirtè & asperè quàm φ illa Graia.

In quo abimus à Scaligero.

Iulio enim Scaligero hîc quî credam? validiùs sonare, quàm Græcam vult: quæ mollior est, & vt eius verbis vtar, *dilutiore sono.* Errat ipse, aut mei illi. An Fabius dux ei in hanc mentem? malè. Dicere tale aliquid videtur, non dicit. Nam conuicium eius (ita verè appellem, non iudicium) de hac litterâ istud: *Illa quæ sexta est nostrarum, pænè non humanâ voce, vel omnino non voce potiùs, inter discrimina dentium efflanda est: quæ etiam cùm vocalem proximam accepit, quassa quodammodo; vtique quoties aliquam consonantium frangit, multo fit horridior.* Non enim hoc ponit valentiùs sonare quàm Græcam, sed inamœniùs. nec tamen idipsum cur ponat, satis scio: nisi quia illam aspiratio fortasse mitigat, quæ reuera vegetatio quædam & velut anima

Fabius iniquus in hanc litteram.

litterarum. Hâc destituta nostra, grauior quodammodo fit & tristior. Sanè quin discrimen inter vtramque sit, non negandum: etsi neglegi id video à nostro vulgo. Cicero auctor clarè, in eâ pro Fundanio: vbi testem Græcum irrisit, *quòd primam eius nominis litteram dicere non posset*. Et cur non potuit? Aspirauit videlicet, & P illud insitum magis expressit, ritu suæ gentis. Itaque dupliciter peccans, sic pronunciauit, quasi si esset *Pfhundanius*. Hoc ridet Catoni ridiculus ille consul. Quę dico, Priscianus allaudat: cùm ait *F Latinam ferè similem φ Græcorum*. Ferè, ait. cur? quia (hoc enim pòst addit) *non fixis ea labiis pronuncianda, vt P & H.* Optimè. Experire enim: figuntur tibi labiæ & pressim cum nisu clauduntur, cùm illud φ exprimis, seruatâ vi P litteræ, & adspiratione non neglectâ. Aliter in Latinâ est: me audi. Græcæ illius sonum ostendit, & in eo lusit Ausonius, obscæno & obscuro Carmine in Eunum:

Discrimĕ inter φ & F.

Cui ipse linguam cùm dedit suam, Λ est:
Verámque in illis esse φ notam sentit.

Ausonio illata lux.

Vult enim indicatum putorem & sentinam turpissimæ illius partis: quam cùm liguritor ille attigisset, meritò φ illud pronunciabat, quod solemus in odore tetro. Apud Plautum senex, cùm Pseudolus ei in os irructasset: *Phu, in malam crucem.* ita leges. In Charisio pessimè scriptum de Interiectione: *Fafæ, vt cùm putoris aliquid perhorrescimus; quæ vox nunquid Ægyptium pathos ducit?* Repone, *Fu, fu, cùm putoris*, &c. Et vsurpant hodie in abhorrendo pleræque hominum gentes. Sed de F litterâ: abit ea quidem à B longiusculè: altera pro alterâ tamen scripta olim & dicta. *Bruges* pro *Frugibus* apud Ennium Cicero & Fabius agnoscunt: *Sifilum* & *Sifilare* pro Sibilo Nonius: & Macedones Βίλιππον pro Φίλιππον, Βαλακρὸν, pro Φαλακρὸν dixêre, auctore * alibi Plutarcho. Quin legi imò, in simplicissimæ antiquitatis Sc^to de Tyburtineis: DE. EEIS. REBVS. AF. VOBEIS. PECCATVM. NON. ESSE. Quadriga hæc peregit suum cursum.

Phi, vel Phu, in tetro odore.

Correctus Charisius.

F loco B scripta.

* In Quæst. Græcis.

NOTÆ.

NOTÆ.

Quinctiliani verum intellectus.

NEGAVI Græcos litteram habuisse, quâ exprimerent V digammon. Et verè: quia perierat illa Æolica, nō minùs quàm apud nos Claudiana. Quinctiliani dictum sic capiendum lib.x. cap.XII. *Ipsæ etiam vocales duæ efficiunt sonum, qualis apud Græcos nullus est, ideoq́; scribi illorum litteris non potest.* De veris Vocalibus accipis? erras. nullæ enim nobis tales, quas non assequatur & signet diserta illa Hellas. Duas intellegit, I & V cùm transeunt in Consonantes. Nam nec hunc quidem sonum qui est in *Iugurtha, Iuba,* & talibus exprimunt Græci: quibus Iota numquam coälescit. At de V. clarum quàm sudent.

Græcis V & I consonantes ignota.

Digamma quid, & cur dictat

* Quanquā & in parte inclusus ille. Nā sæpe vbi W duplex, G scriptum reperies: vt *Willelmus, Guilhelmus: Waltherus, Gualtherus.*

Obiectiuncula aliquot remota.

Correcti Grammatici pluries.

Diducere ad finem Capitis tenuia hæc nolui: si aues Lector, cape hæc pauca. Digammos à figurâ dicta, non à * sono. Picta enim vt Ⅎ inuersum, id est Gamma Gammæ superpostum. Claudiani imperij lapides (nam eo Principe noua littera in gratiâ & in vsu) referunt, DIℲAI, AVGVSTAI. & AMPLIAℲIT. TERMINAℲITQVE. ac plura, quæ legi & descripsi Romæ olim. Grammatici aliquot veteres de nouicio hoc, quem inieci, sono, in me pugnaturire videntur. falsò: quia falsa in iis verba. Terentius Scaurus ait: *hanc litteram V consonantis vice fungi, & poni pro eâ quæ sit F.* Si pro F, quomodo stat illa mea elatio? Sed scripsit ille disertè, *quæ sit Ⅎ.* Corrupta ab ignaris est nota. Vt in Annæi Cornuti istis: *Est quædam littera in F littera* (verte Ⅎ) *speciem formata quæ Digamma nominatur. Ad huius similitudinem soni, nostri coniunctas vocales Digammon appellare voluerunt: vt est, Votum, Virgo. itaque in primâ syllabâ digammon & vocalem oportuit poni, Fotum, Firgo*: (eadem corruptio, rescribe) *quod & Aeolij fecerunt & antiqui nostri, sicut in quibusdam libellis scriptura declarat. Hanc litteram Terentius Varro dum vult demōstrare, ita perscribit V A. Qui ergo in hac syllabâ sonus est, idem littera erit.* Adscripsi locum, quia me aliquâ iuuat. Ait Varronem,

Vau, sonus.

magistrum illum magnum, ad sonum exprimendum scripsisse *V A.* hoc falsum. Vnde enim ego nunc scitior, *Va*, an *Vi*, an *Ve* scripserit? sed corrigo *V V A*, geminatâ litterâ: siue mauis V V A V, ex Victorino. Ille enim sic: *Aeolis F.* (corrige, vt suprà) *idem valet quod apud nos V, cùm pro consonante scribitur, vocaturq́; βαυ & Digamma.* Ambigas an non ille voluerit scribere & exprimere, ϐαῦ. Scaurus nos iuuat, qui disertè *V consonantis loco poni, id est pro Va, in Quis & Qualis*, adfirmat. At qui *Wa* hîc audis, non *Va*. Quinctilianus de eâdem: *Antiqui Ⅎædum Ⅎædúsque*, (ita scribo) *pro aspiratione Vau simili litterâ vtentes.* Priscianus idem: *Digamma, id est Vau, ab ipsius voce profectum teste Varrone & Didymo.* De sono Terentianus aliquid,

Vt Vade, Veni, Vota refer, teneto Vultum:
Creuisse sonum perspicis, & coisse crassum.

sed

ſed ambiguè. vti reuera etiam ego ambigo: & diſſerta hæc à me, non aſſerta. Illud mearum aurium iudicium non celo: ſuauiorem litteram hâc duplici natam non videri, poſt litteras natas.

Capvt XIII.

De C.K.Q.G. vicinis litteris. Refutati qui primæ ſonum duplicem adfingunt. In K litterá Auſonius illuſtratus. idem iterum in Q, & correctus. In C Feſtus emendatus. Singulæ hæ litteræ, quando natæ. quid conueniant, quid diſcrepant? & plura Grammatici pulueris.

IVNGO quadrigam alteram. quam trahent mihi equi non concolores ſolùm, ſed gemelli, imò iidem. C. K. Q. G. iis *C littera vetus.* nomina. quos à vi, aut ſoni indole, quî diſcrimines? ægrè poſſis ex mente veterum: qui adeò eaſdem cenſuerunt, vt vnam vice omnium diu ſint vſi. C ſola iis locum munusque aliarum trium tenuit: donec natæ inuectæque illæ, vix ob neceſſitatem, ſed ornatum. Videbo tamen ſingulas, & ſiquid in aliquâ eximium, dicam.

C prima & vetuſtiſſima eſt. quam in locum Kappa Græcanici veniſſe non eſt dubium: in locum, ſed & in ſonum. Planè *Eius ſonus, geminus, vt K.* pleneque vt K elata ſemper. Nec aſſertione res egebat. quis enim Grammaticorum aliter vnquam tradidit? niſi quòd hodie prauus & pertinax in eo error inoleuit. Duplicem ei ſo- *Nos corrumpimus.* num dedimus: alterum vt debuimus, alterum vt voluimus. Et cùm à vocalibus quidem A.O.V. aut diphthongo *Au* excipitur, ſuum ei relinquimus & priſcum ſonum. efferimus enim *Caput, Corpus, Cubitum, Caudam*. cùm ab E.I.Y.Æ.OE; nouum ei damus & ante-æuo inauditum. Enunciamus enim cum craſſo & moleſto quodam * ſibilo, *Ceram, Cippum, Cyrum, Cænam, Cœnum:* effatu, quem littera nulla habet, nulla habuit. Ad Z aut S accedere videtur, non attingit. Quæ hæc peruerſitas? quis auctor? apex non eſt in veterum ſcriptis qui ſtabiliat: & mos ille tantùm à malâ quâdam libidine peccandi. Omitto Grammaticos omnes, qui C cum Kappa æquiparant clarè: ratio ipſa, quàm repugnat? *Capio* rectè effers: *cepi* ab eo, cur aliter? cur *Incipio*? *Eccum* & *Eccam* audio: *Ecce* producis in aliâ ſoni veſte.

* Nec ambige, quin iſti ſibili à Barbaris ſint. *Refutatus is error, ſine contumacia.*

veste. A *Casto Incestum* formari, quî vox tua me doceat? & multa alia, quæ labem & ambiguitatum agmen inuexêre in Latinam linguam. *Silicem* aut *Cilicem*, ex enunciatu nostro aures non discernant: non *Cyrum aut Syrum*: *Sepio* aut *Capio*: *Cellam*, aut *Sellam*: *Seruum*, aut *Ceruum*: *Discere*, aut *Differe*: & quæ millena. Pudet non tam erroris, quàm pertinaciæ. quia corripi patiuntur, at non corrigi; & tenent omnes, quod defendat nemo. Itali, Hispani, Germani, Galli, Britanni in hoc peccato: à quâ gente initium emendandi? Audeat enim mihi vna aliqua, & omnes audient. Sed de C satis. cui verum pronunciatum dabis, si efferes *adductâ leuiter palatum versus linguâ, eiusdemque ad dentes, cum spiritu aliquo, appulsu*. An & hoc addo? cùm S eam præcedit, malè exprimi hodie: efferendam autem velut Sk: hoc modo, *Skamnum, Skena*, &c. quæ nobis sunt, *Schamnum, Schena*.

Sc, qui efferendum sit.

K littera superfluens.

Sequitur K littera. quæ Græcanica mera est, & in Latium vênit non ob vsum, sed ob luxum. Verè enim superfluit: & saniorum litteratorum nemo id negauit. Nam quòd nonnulli vsum & locum ei faciunt, quoties A excipit: vt in *Kaput, Karina, Karthago*, ac similibus: nouitia ea regula, sed & falsa. Fateor sæpe locum ante A habere, imò vix alibi; atque ita in lapidibus lego, KARVS. KASTITAS. PARKARVM. FALIKANVS. EVOKATVS. DEDIKAVERVNT. sed sæpius aliter, & firma non ei sedes, nisi in notis. Quinctiliani ista mens: *K quidem in nullis verbis vtendum puto, nisi quæ significat etiam vt sola ponatur*. Terentiani eadem:

Vsus tamen eius, vt volunt ante A.

Et ad notandum.

> *K similiter otiosa ceteris sermonibus,*
> *Tunc in vsu est cùm Kalendas annotamus aut Kaput,*
> *Sæpe Kæsones notabant hac vetusti litterâ.*

Vult K solitarium tribus vocibus notam esse, Kalendis, Kapiti (in legibus Capita ita notabant,) & prænomini Fabiorum. Capella item in triplici saltem nomine locum dat; sed pro Kæsonibus, Kalumniam supponit. *K nunc nota esse putatur, nunc littera. nam eius effectus C integrare non dubium est: absque his Kapita, Kalendæ, Kalumniæ*. Vbi nescio an veriùs legeris, *non littera*. Quia igitur ex plurium vsu sedes ei in trinâ tantùm sede, Ausonius scripsit:

Ausonius illustratus.

Hæc

Hæc tribus in Latio tantùm addita nominibus K.

Ita enim lego & clarifico versum, in quo interpretes caligant. Quando nata hæc littera, haud liquidò scio. vix opiner ante bella Punica, sed nec diu post illa: quia in Sc^to de Tyburtinis reperio SVB. AEDE. KASTORVS. Isidorus ad Sallustium quemdam refert: *K litteram*, inquit, *Sallustius Ludimagister posteà Latinis adiecit, vt in sono discrimen duarum litterarum faceret, C & Q*. Ad discrimen autem duarum aliarum repertam vult. quod illud? cedò Isidore, si potes: & hilum si inuenis, nihili homo ego. Sed credo, iamtunc tuo æuo obtinuit, barbara hæc in C pronunciatio, quam dixi & refutaui. Tu Priscianum mihi audi: *K & Q, quamuis figurâ & nomine videantur aliquam habere cum C differentiam: tamen eamdem, tam in sono vocum quàm in metro, continent potestatem.* Et Terentianum:

Quando nata K.

Isidori alucinatio.

Refert nihil K prior sit, an Q, an C.

Ad Q venio. quæ ipsa reuera non tam interest litteris, quàm superest. Cur enim C non satis ad eius vices? Fuit olim: sed visum hanc addere, quoties V sequeretur (neque aliter) ad efficiendum pinguiorem illum sonum. Sed dicant, cur in G non idem factum? Aliter enim paullò & illa sonat in *Anguis*, quàm in *Angis*. sed non hoc litterarum naturâ fit, verùm vocalium à quibus exceptæ & quibus mistæ. Capella: *Q quidam litteram non putabant: & vincerent, nisi in Equo & Equitatu appareret expreßè. Constat autem ex C & V.* Ausonius eam componi vult ex duplici C, recto & inuerso. Eam enim ego mentem obscuri versus illius censeo, quem non vidi qui explicaret, imò qui legeret rectè:

Q litteram videri superare.

Ausonio lux & correctio.

Præualuit postquam Gamma vice functa priùs C.
Atque alium pro se titulo replicata dedit Q.

Lego, *titulum*. C, inquit, replicata & conuersa nouum pro se titulum siue indicem litteræ dedit Q. Inspice enim. ex duplici C, recto & inuerso, illud Q aptissimè compinges. Possis & legere, *Atque aliam pro se titulo*. Hæc est illa littera, quam magister Fabius duritiei damnat: *Duras & illa sillabas facit*, inquiens, *quæ ad coniungendas demum subiectas sibi vocales est vtilis, alias superuacua: vt Equos ac Æquum scribimus.*

Q dura littera.

G quartam posui. quæ ipsa, * vi & sono à C quantulum

* Imò vix formâ. Apex saltem, vt Maurus notat, ad cornu C infrà additus.

C & G vicina. abit? Ne miremur priscos diu hanc vsitatos, pro illâ. *Acnâ, Lece, Acro Cabino*: pro *Agnâ, Lege, Agro Gabino*, Victorinus notauit. & in tabulis Iudiciariis egoipse legi, QVI. IOVDICARE. NECARINT, pro *Negarint*. Et Grammatici testantur hoc vulgò. Festum emendari hac occasione censeam: *Camelis virginibus supplicare nuptura solita erant*: & scribi, *Camelis virgines supplicare.* Nam intellegit *Gamelios deos*, priscâ hac ratione per C scribendi: quos virgines & puros ad rem nuptialem aduocare sanè stultum. Terentius Scaurus: *C cognationem cum G habet. & ideò alij dicunt Gaunacem, alij Caunacem: item Camelum, Gamelum.*

Festus correctus.

Bello Punico primo G non nata. Hanc scripturam retentam arbitror ad bella Punica: argumento nec infirmo nec infido, quòd in illâ Duillij Columnâ sola C nôta. Ibi enim LECION. MACESTRATOS. PVCNANDOD. pro Legion, Magistratus, Pugnando, & non simplici archaïsmo, EXFOCIONT pro Effugiunt, sculpta. Atque hoc est quod Ausonius scripsit, — *Gamma vice functa priùs C.* Nam * Festus quod obniti videatur; *Quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur*: nihil est. fallit scriptura, & non ille: quam dirige, *Quæ nunc G appellatur, ab antiquis C vocabatur*: siue etiam, *notabatur*. Ipsemet * alibi: *Antiqui per C litteræ formam nihilominus G vsurpabant.* Viciniam vides. nec nego tamen, quin sonus G litteræ paullò diffusior sit & mollior: quem referes, *appulsâ ad palatum linguâ, modicello interuallo, lenem spiritum emittens.* Nos hodiè quàm peccamus? Italorum enim plerique vt Z exprimunt, Galli & Belgæ vt I consonantem. Itaque illorum est *Lezere, Fuzere*: nostrum, *Leiere, Fuiere.* Omnia imperitè, ineptè. Germanos saltem audite, quorum sonus hîc germanus, *Legere, Tegere*; vt in *Lego, Tego*. nec vmquam variant. at nos ante I. E. Æ. Y. semper: dicimusque *Iemmam, Iætulos, Iiniuam, Iyrum*, pro istis, *Gemmam, Gætulos, Gingiuam, Gyrum.* Mutemus, aut vapulemus.

* In Prodigia. vide.

Festus leniter emendatus.

* In Orcum.

G litteræ sonus & expressio.

In eo vitiū.

Germanis hac littera incorrupta.

CAPVT

CAPVT XIIII.

De litteris D, & T. huius vitiosum hodie in parte sonum esse: nec iuuari à falso Papyrio. An T, Viuum significauerit? Isidorum fortean correxerim. Lapidibus data lux.

BIGAM ecce leuem interpono: in quâ D. T. iugales. Quòd vicinę inter se, quodq; adsonent, cur te moneam? Ipse vides. & passim etiamnunc in libris paullò antiquioribus, *Set*, & *Sed*, *Haut*, & *Haud* alternant: inque lapidibus, QVODANNIS: ADQVE: contrà, ATFINES: ATLECTVS. QVIT pro Quid, ac talia. Effertur hodie vtraque rectè (nec præitione meâ ad sonum opus:) excipio, quod peccant in T, quoties ea vocalem I anteit, & hęc aliam. Q. Papirius quispiam auctor & tutor huic culpæ aduocari potest: cuius hæc lêgi verba. *Iustitia cùm scribitur, tertia sillaba sic sonat, quasi constet ex tribus litteris T. Z. & I. cùm habeat duas, T. & I. Sed notandum, quia in his sillabis sonus iste litteræ Z inueniri tantùm potest, quæ constant T, & I, & eas sequitur vocalis quælibet: vt Tatius, Otia, Iustitia, & talia. Excipiuntur quædam nomina propria, quæ peregrina sunt. Sed ab his sillabis excluditur sonus Z litteræ, quas sequitur littera I, vt Otij, Iustitij Item non sonat Z, cùm sillabam ti antecedit littera S: vt Iustius, Castius.* O nugator! verè enim sic appello nebulam Grammatici, non Grammaticum, & quem mihi certum nec esse quidem à prisco æuo. Vnicum hoc Fragmentum hominis exstat, nec aliud: cui ipsi vtinam lumbi & renes diu fracti! At enim Murete, inquam, etiam Ciceronis iocus in *Actium* quemdam id stabiliat: qui allusione nominis subiecit, Ἄζιος. Ergo vt Grecorum Illud ξ. pronunciatum T. In fronte, inquit, aliquid est: in re & inspectione nihil. Allusio fuit, sed in propinquo sono, non eodem. Et age, si ea pronunciatio; cur nemo veterum de litterâ T, tale aliquid prodidit? aut quæ caussa cur sonũ ante I magis, quàm vocalẽ aliam mutet? nõ dixeris. & sperno audacter hasce ineptias vel vno argumento, quòd nulli Consonantium (aliter quàm in Vocalibus) sonus duplex. Tu igitur, Lipsi, ne audi. non item Isidorum: qui magnum scilicet arcanum huius litteræ vulgat, *In breuiculis quibus militum nomina*

D & T vicina.

T hodie in parte vitiatur.

Falsus nescio quis Papirius.

Isq; cũ vulgo refutatur.

De Isidori adfirmatione hesitatio.

continebantur, T notam in capite versiculi positam, superstitem designare: Θ verò ad vniuscuiusque defuncti nomen solere apponi. Ille mihi sæpe subleſtâ fide: & certè hîc. Quæ enim ratio cur T. viuum notauerit? aut quod alibi exemplum? Ego de *V* illud verum ſcio: & valdè inclino, vt litteram eam potiùs hîc ſit reponendum. Nam ecce in ſepulchralibus lapidibus, quoties pluribus monumentum aliquod exſtructum, adſcalpi ſolet, qui ex iis ſuper terram, qui ſub terrâ. Illis V præponebatur, prima ſcilicet in *Viuus* littera: iſtis Θ, quæ in *Thanato* capitalis. Noto & vulgo adhuc non vulgatum, & firmo his exemplis. In iſtâ vrbe, domo Epiſcopi Aquinatis:

Fortaſſe is corrigendus.

V & Θ in ſepulcris quid notarent.

Θ CN. OGVLNIVS. CN. L.
NICEPHORVS
*(Θ) GVLNIA. CN. L. NICE
V. L. SAFINIVS. Ɔ. L. SVRVS.

* Hoc Theta inclusum ita O litteræ.

Vbi duo mortui ſignantur: poſtremus Viuus. Item ad Marianum templum:

Q. EPPIVS. Q. F. CORRVPP
Θ CLODIA C. L. SILENIO
Θ EPPIA L. F. PAVLI VOTE
NNIANA MATER
EPPIA M. F. POLLA. *Item alibi:
V D. LABERI. DD. ET. Ɔ. L. SYMMACHI
Θ LABERIA. D. L. ET. Ɔ. MVSA
V D. LABERI. D. L. EVTICVS.

*In ædibus Franc. Porcari.

Theta cur mortualis littera? Auſonius explicatus.

Atque hæc fortaſſe cauſſa verior, cur Theta mortiferum dictum; quàm quod in iudiciis damnandi ea nota. Auſonium quidem ego huc adſpexiſſe confirmem, cùm in impurum illum Eunum ſcripſit:

Miſelle doctor ω tibi ſit obſcæno,
Tuumque nomen Theta ſectilis ſignet.

Mortem enim ei precatur, & quidem à laqueo (ea forma eſt in * ω contractâ;) & adſcribi ad defuncti eius nomen optat Theta.

* Scaliger in Auſonium acutiſſimè id vidit & monuit.

CAPVT

CAPVT XV.

De sex litteris facillimæ pronunciationis iunctim dictum. N à Græcis aut Latinis sæpe omitti: sed malè.

DAbo & seiugem. sed quæ Circum peruolabit leui rotâ. In H. enim, I. L. M. N. R. quid insistam? De sono & elatione constat: & vix, siquis velit, in iis peccet. Naturam autem aliam litterarum indagare, non hîc meum opus. H siue littera siue flatus est, molliter efferenda, nec vt robusti illi Germani. Post consonantes item molliter, sine strictura aut sibilo; quod malè in vsu quibusdam. Quanquam & veteres quosdam populos eam fortiùs pronunciasse censeam: vtique quibus ea pro F fuit. vt Faliscis. Nam istorum est *Haba*, pro Fabâ: *Hanula*, pro Fanulis, & quæ talia. I autem consonans, mihi sic sonat vt aliquid teneat è Vocali. non fixè nimis pressèque proferenda, vt G illud corruptum: sed eo pænè modo, quem dixi in Digammâ eius sorore. L facillima & liquidissima litterarum. quis in eâ peccet? nisi Hispani fortè cùm gemina est, qui nescio quid ex I & L mixtum proferunt & fractum. M mugientem illam litteram, omnes rectè. N tinnientem, omnes rectè. R item: nisi quos ligauit aut vetuit natura. quod in Demosthene, Alcibiade, Aristotele, Scaligero patre. Sed de N hoc addo; mirari me, cùm tam suauiter ea sonet, omissam sæpe à Græcis aut mutatam. Illorum enim est μάλλιος, qui Latinis *Manlius*: * Ὀρτήσιος, qui *Hortensius*: & plura. Quanquam & Latini in hac culpâ: certè sculptores, in quorum lapidibus lego, CLEMETI, pro *Clementi*: COIVX, & INFAS: *Coniux*, *Infans*: MESES denique, *Menses*.

H littera, quomodo efferenda?

Et I consona.

Item L in quo Iberi peccant.

N sæpiculè neglecta à Græcis.

* Quod Lambinus contra receptã scripturam approbat, malo studio nouitatis.

CAPVT XVI.

De littera S, quæ multis veterum inuisa, & culpata. A nobis ea releuatur. Romani quàm crebrò vsurparint, & pænè ante omnes litteras? X crucem referre. quædam de variâ crucium figurâ. Artemidorus, & Maximus & Isidorus episcopi illustrati. De littera Z. & ordine omnium soni.

VLtimam in Consonantium hoc Missu trigam habe, ex S. X. Z. E quibus Sigma priùs stabiliendum leuiter

Sigma littera multis hostis.

& de-

Eorũ in hanc conuicia. & defendendum est: quia famam eius multi petunt, imò vitam. Pindarus conuiciatur, & * κίβδηλον appellat: eiusque odio versus composuisse dicitur ἀσίγμως. Dionysius Rhetor cùm R attollat, hanc abiicit & turpi voce appellat θηριώδη. Attici omnes (quod non nescis) oderunt, & succedaneum ei ferè T dederunt. Iam nostri velut compacto conspirant. & inter proceres * Messalla, *ne litteram quidem esse, sed sibilum* ait. Inter magistros Fabius, *asperam* pronunciat, *& in commissurâ verborum rixantem*. Quin ipsi prisci, Atticorum exemplo, ciccêre: & *Mertare, Pultare* illorum fuit, sicut Ennij *Adgrettus fari*. Sed & poëtæ tracti in partes: & in versu vbi consonans exciperet, plerumque hæc iugulata. Inde — *vitâ illâ dignu' locoque*. & — *omnibu' princeps*: & in Plauti Terentiique fabulis obuia exempla. Misella! quis tibi tutor in tam validos & tam callidos? affectu ego, nescio an viribus: & fortasse fuerim, vt ille ait, *solatium potiùs litis, quàm auxilium*. Pindari conuicium primò quî refellam? nec capio quidem. Adulterinam incertamque litteram esse vult. Quid ita? nihil video. hoc scio, siue sonum, siue indolem aspicias, germanam esse germanæ Vocis prolem. Siqua iustæ litteræ nota ei abest, magne vates: pro eâ noter ego. At enim sibilat. hoc, credo, voluisti: & tecum Rhetorista ille, qui appellat *Theriôde*. quod Serpentinam siue Viperinam interpretamur, (malè alij *Ferinam & Brutalem*) quia sibilus serpentum. En crimen! Quin tu litteram R igitur spernis, quia canum? M, quia boum? B, quia ouium? Nam irriunt hæc animantia, mugiunt, belant. Tamen cedò, cùm inuidiosum hunc sibilum serpentium dicis: de ventis, arboribus, hominibus quid censebis? quorum sibilos esse, & quidem suauissimos, non negabis. Quid tibiis & fistulis facies? quas hoc argumento abiicies ex humanâ vitâ. Ipsæ serpentes vtinam hoc vno malæ! amem ego eas, adeò non culpem. Ampliùs dico. res optimas, res suauissimas prisci nomenclatores, hac litterâ notarunt, velut Naturâ duce. In cælum suspice: occurrent, *Stella, Sol, Sidera*. In terram despice: agnosces *Sesamum, Saccharum* inter dulciaria. *Susurros, Suauia, Basia* inter amatoria. & inter vitæ gaudia, *Somnum, Salutem, Sanitatem*. Litterarum ipse *Sonus*, quî sine hoc sono? Ineptè igitur & vanè

Margin notes:
* adulterinã.
* Capellæ hoc scriptũ.
Nos defendimus, & illa illosq́; refellimus.
Pindaro responsum.
Et Dionysio.
Sibili quidã non insuaues.
S litteræ rebus optimis insita.
Sanitatis ea index.

vanè tu,qui humanissimam litteram indigetes *Theriôde*. Plato
verius,qui πνευματώδη. Rectè enim ita vegetam & spiritalem
notulam agnominat: quamque homines amant & æstimant,
qui ipsi tales. Maurus benè:

Viuida est hæc inter omnes, atque densa littera.

Attici spreuerunt, inquis. Quid mirer mollissimos morta- *Responsum de Atticis.*
lium? At non Lacones aliqui aut Thebani. Hoc ipso tempo-
re, robustum hunc Sibilum robusti illi Germani adamant: fu-
gitis vos (ne ægrè sit meo Lipsio) mollicelli *Belgæ. Perperam. *• Qui T, nē substituimus: Was, Das, &c.*
nec id doceo: quia egit & peregit hanc caussam ante me Lu-
cianus apud Vocalium tribunal. Et hæc eadem in Messallam
opportunè dicta mihi functo. Fabius sequitur, qui asperam cri- *Ad Fabij conuicium.*
minatur & rixantem. Bonâ veniâ Magister. à quauis caussâ ti-
bi odium in hanc litteram, non à Ratione. Te, in te, aduoco.
Tu enim idem ibidem, Z mollissimum & suauissimum appel-
las. quî potest si S insuauis? Quidquid enim mollitiei in illâ
est, debet esse ab hoc fonte. Nam D quæ immixta, etiam te iu-
dice aspera est & duri casus. In illam igitur si æquus, quomo-
do iniquus es in istam? Sed profectò in toto illo iudicio, quo
Græcanicum effatum supra Latinum ambitiosè tollis, plura *Qui nimius in efferendis Græcis, premendis nobis.*
tibi exciderunt iudicij non similia: & inter ea, istud. De priscis
Latinis quod obiiciunt: bellum. Vnam aut alteram voculam
adferunt, in quâ hæc mutatio: ego secentas, in quibus alia. *Ad Latinorum morem, responsum.*
Nam hoc verissimum, priscos illos verè viros frequentasse vi-
rilem hanc litteram, & inseruisse aut substituisse, pæne dicam,
affectatè. Ecce *Casmenæ* illorum sunt, & *Dusmosus* & *Cosmittere*;
pro Camenis, Dumoso, Committere. Eorumdem * *Asæ* pro *Qui crebri olim in hac litterâ.*
Aris, & *Fusui*, pro Furuis, & *Valesij* & *Fusij*. Iam *Odos*, *Vapos*, *Ar-*
bos, *Robos* dixêre: & ab iis ἀναλόγως *Odôsem*, *Vapôsem*, *Ar'bosem*,
Róbosem: quod * Festo credes. eiusdémque generis, quod Fabius *• In voce Arbosem.*
notat, *Clamos* ac *Passes*. Nec *Stlatum*, *Stlitem*, *Stlocum* ignoras:
pro Lato, Lite, Loco. item quæ è Græcis commutata, ἕρπω, *Ser-*
po: ἕξ, *Sex*: ἑπτὰ, septem: ἅλς, Sal: ὕλαι, *syluæ*: & multa. Postremùm,
vbi geminata ea: vt in *Cassius*, *Caussa*, *Diuissio*. quod Ciceronis
temporibus paullumque infrà factitatum ait Fabius. A quo
more etiam in lapide legi, BASSIS, pro Basis. Quod poëtæ ta- *De poëtis, responsum.*
men hanc omiserint: (id enim etiam obiicitur) quæso omit-

tate. Quis tam imperitus est, qui nesciat à versuum lege id esse, non à contemptu? & satin' hæc, Lipsi, ad veterum in hanc litteram amorem & honorem? satis. sonum potiùs eius videamus, qui lenior paullò, quàm hodie efferunt, molliorque. Incrassamus enim, & haud longè pronunciamus à TS, *Sonum, Saccum* &c. quasi essent, *t' sonus, t' saccus*. At* lenis ille effatus verior est, quem seruamus in mediis vocibus, *Misi, Piso, Asinus*, &c. Viros doctos non audio, qui efferri vt corruptum illud C volunt, *Seleucus, Simia, Sanus*. Malè: & transeunt in vitiũ, quod Συριγμὸς dictum Græcis. Terentianus à lenitate hac nostrâ est:

Quis verus eius sonus?

*Quem Belgæ retinent, Sien, Saeck, Sout.

——agitur pone dentes
Sic læuis, & vnum ciet auribus susurrum

Vbi, *Sic Lenis* malim: ex* Victorino qui ferè hæc transscripsit.

*Vide verba eius, si vis, in fine libri.

X littera, crucu formam refert.

Ad Xiam venio, cruciariam illam litteram. Non enim malè sic appellem, quia & figura hæc illi, & aures linguamq́; cruciat duro sono. Hîc ego, Resiste paullùm, inquam, etsi properas. De figurâ non fallis? vereor. Nam ea in T litterâ consensu omnium, non in istâ. Vel Tertullianum audi: *Ipsa est littera Græcorũ Tau, nostra autem T species crucis*. Ille promptè: Hoc, Lipsi, non nescio, inquit. sed tu quoque scito, Crucis non vnam olim formam. Formabant, vt dixisti, recto & transuerso ligno ad T faciem, siue ad mali cum annexâ antemnâ. Ita enim Ausonius:

Cruces variè figuratæ olim. Vt T, siue vt malus in naui.

Malus vt antemnam fert vertice, sic ego sum T.

Et ideò cum naui Artemidorus comparat lib. II. ἐκ ξύλων, inquit, καὶ ἥλων γέγονεν ὁ σταυρὸς, ὡς δὲ τὸ πλοῖον. δὲ ἡ καταρτία αὐτῷ, ὁμοία ἐστὶ σταυρῷ. *E lignis & clauis crux componitur, vt & nauis. sicut conformatio etiam nauis, similis cruci.* Appositè D. Maximus Taurinensis Episcopus: *Cùm à nautis scinditur mare, priùs ab ipsis arbor erigitur, velum distenditur, vt cruce domini factâ, aquarum fluenta rumpantur.* Atque hæc vulgata forma. sed nec illa infrequens ex lignis decussatis, quã X littera repræsentat. De eâ Isidorus: *X littera & in figurâ crucẽ, & in numero decem demonstrat.* Vtraque ista in Constantini nummis conspicitur, cũ adscriptione IN. HOC. VINCE.

Item transuersa vt X.

*Seneca ad hanc varietatem: *Video istic cruces non vnius quidem generis, sed aliter ab aliis fabricatas.* Sed redeo ad meam lineam, & pergo de sono: qui in istâ durus, ex C & S mixtus. Ideò in monumentis altera ea littera sæpe etiam iuncta: vt, VICXIT, IVNCXIT.

*Consolatione ad Marciã.

Sonus litteræ X.

IVNCXIT.&,CAPPADOXS.CONIVXS. Quin veteres CS, aut GS, pro eâ scripsêre; nec reperta X ante Augusti æuum, si credo Isidoro. Nigidium quidem in libris suis spreuisse vti, lego apud Victorinum. In hac efferendâ peccari admodum non video: igitur pergam.

Superest mihi Z quam valere * DS consensu tradunt. ideò & sic efferenda. *Dsona, Dseno, Dselus, Madsa, M[illegible]tinus.* Nos hodie pessimè, qui molliùs quàm ipsum Sigma. Quia adfinitas cum D illi: ideò in eam sæpe mutat, & contrà. *Zetha, Dietha:* διαβάλλω, ζαβάλλω: & *Zabolus* pro Diabolo ferè semper apud Paulinum Antistitem Nolanum. Quinctiliano *Z & Y apud Græcos nullæ dulcius spirant.* & approbo: etsi Appius Claudius (Capella refert) *hanc litteram reformidarit, quòd dum exprimitur morientis dentes imitetur.* Ita aurium iudicium, Lipsi, varium, vt & sensuum aliorum. At ego de Elemētariâ Pronunciatione campum hunc decurri: restat ille, qui de Accentuali.

* Etsi Latini sæpe vertunt in SS duplex. μάζα, massa: πατρίζω, patrisso, &c.

Z litteræ aliquid ex D trahit.

CAP. XVII.

Ad Accentus transitum. eorum in Pronunciatione vtilitas, siue Necessitas. Definiuntur, diuiduntur.

QVEM veteres aliquot nouique decurrerunt, fateor: sed cur non leui rotâ etiam ego? Ordo sermonis huc me ducit: & quis scit an non planius aliquid aut plenius dicam? Conabor. Tu tantùm Lipsi, scin' quid te velim? Iube, inquam. Illud Cælianum, ait: *Dic aliquid, vt duo simus.* Nam hactenus audis me nimis obnoxiè, non solùm intentè. Vt autem ex lapidum attritu ignis elicitur: sic sæpe veritas ex alternantium, imò & altercantium sermonum conflictu. Sed enim quid obloquar aut interloquar, inquam, vbi res non anceps? Sic mihi visa, quæ adhuc dicta. In aliis siqua mihi salebra aut abruptum, reuocabo liberè & sistam. Tu perge, nec respice. Ridens ille, At enim Plautus noster, inquit, hoc probi agitatoris esse voluit. Sed capio iterum lora, & quò cœpi, aurigor. Pronunciationis pars mihi facta altera, Accentus. Iure. Elementaris enim illa quî sufficiat? Quin vt in citharâ parum sit nerui cuiusque sonum nosse, nisi efficere possis iunctim ex iisdem concen-

Accentus in rectâ pronūciatione adhibendus.

concentum: sic frustrà elementa mihi rectè efferas, nisi ex iis & voces. At has non potes, sine iusto legitimoque ACCENTV. quem communiter & largè cum Grammaticis definio *modum omnem quo sillaba afficitur, in loquendo seu scribendo.*

Definitio eius, largiter sumpta.

Diuisio.

Eum in quattuor partes distinguo. In

TEMPVS: quod duplex:

LONGVM: *quo sillaba talis producitur in effatu aut in scriptu.* cuius nota lineola producta siue Apex -: sic, *Mālus.*

BREVE: *quo sillaba talis contrahitur in effatu aut in scriptu.* cuius nota Sigma supinum ᴗ: sic, *Mălus.*

SPIRITVM: qui duplex:

LENIS: *qui sillabam tenuiter & sine flatu effert.* cuius * nota olim sinistra pars H diuisæ ⊣: sic ⊣*amo.* nunc semicirculus læuus vsurpatur ᾿: sed à Græcis. Nam Latini rectè omiserunt, contenti defectum flatus notare defectu notæ.

* ψιλὰ dicta Græcis.

DENSVS: *qui sillabam vberiore flatu stipat & inspirat.* cuius * nota olim dextra pars H incisæ ⊢: sic ⊢*amus.* Nunc nobis H integrum seruit, Græcis semicirculus dexter ῾.

* Δασέα dicta Græcis.

DISCRETIONEM: quæ triplex.

CONIVNCTIO siue ὑφὲν: *quâ duas discretas voces sic coniungimus, vt vnitæ videantur.* eius nota semicirculus pandus ‿: sic *Ante‿uolans. Ante‿dux.*

DISIVNCTIO siue διαστολὴ, opposita priori: *quâ voces, quas imperitè possimus iungere, disparamus.* eius nota, dextra pars circuli ad imas litteras deposita ͺ: sic

— *in litore conspicitur*ͺ *sus.* ne legas *vrsus.*

AVERSIO siue ἀποστροφή: *quâ litteram litterásve supprimimus & auertimus loquendo scribendoque.* eius nota pars circuli sinistra ad summas litteras deposita, ’: sic

— *tanton' me crimine dignum.*

&, *Mult' ill' & terris.*

TENOREM: qui triplex. { ACVTVS. GRAVIS. FLEXVS. } de quibus deinceps singillatim dicimus.

CAPVT XVIII.

De Tenoribus propriè. quibus aliis nominibus dicti? quid sint? quotuplices sint? Definiti omnes, & notulis suis insigniti. De Sigmæ formâ per occasionem disserdum vberiùs.

ATQVE hæc generalis diuisio Accentuum: posita sic à priscis, paullò aliter à me disposita. è quibus loco postremus ille, re primus. Si enim dignitatem & vsum spectes, anteit alios: & eximiè Accentuum nomen sibi vindicat inter omnes. Reliqui affectionem aliquam sillabæ dant, & sæpe leuem: hic vim & vitam. Marcianus de isto benè: *Animam vocum esse, & Musices seminarium.* Nec alius sanè est, qui aut Pronunciationem magis ornet rectus, aut deformet prauus. Itaque paullò magis cum curâ mihi de eo dicendum, vt qui propriè spectet ad meam Spartam. Speciem igitur hanc Accentus, Lipsi, Græci dicunt *τόνος*: Latini ab eo *Tonores* olim, post *Tenores*: atque etiam, *Voculationes, Moderamenta, Accentiunculas*: imò exoche quâdam, *ἁπλῶς Accentus.* Reuera enim eleuatio illa & depressio sillabarum, quæ per Tenores, super omnes alias species, simile quiddam habet cãtu. Capella *Fastigia* etiam & *Cacumina* appellat: me iudice, metaphoris aptis valdè & honestis. Caput suum huic argumento inscribit, *De Fastigio*: & inserit, *Accentus partim Fastigia vocamus, quòd litterarum capitibus imponantur, partim Cacumina.* De voce habes: rem definitione nunc explico. TENOREM *mensuram* esse aio *sillabæ, in scriptu aut effatu, ex lege siue more.* Mensuram pono: quis neget? Ad quantitatem enim Tenor pertinet. in quâ cùm dimensio triplex, Alta, Lata, Longa: ad primam hic referendus, ad alteram Spiritus, ad tertiam Tempus. Discretio aliena à Quantitate est, ideoque nec propriè Accentus. Mensura autem hæc in sillabis pariter triplex: quæ attollit pronũciando, quæ deprimit, quæ vtrumque. Inde totidem Tenores: quos indigetamus *Acutum, Grauem, Flexum.* ACVTVS est, *qui sillabam intendit acuitque, & cum*

Tenor inter Accentus præcipuus.

Varia eius nomina.

Fastigium.

Definitio Tenoris.

Diuisio.

Quid Acutus, eiusq; signum.

& cum eâ vocem. Eius notam in ſcripto faciunt lineolâ dextrorſum aſcendentem ſic /. faſtigij ſcilicet dimidiatam partem. GRAVIS, *qui ſillabam dimittit, & cum eâ vocem.* Eius aduerſa nota index, lineola deſcendens ſic \. pars altera faſtigij inclinantis. FLEXVS, *qui vnam eamdemque ſillabam longiore vocis ductu & tollit & demittit.* à quo flexu ei nomen. Eius nota iure ex vtrâque compoſita ſic, ^ id eſt, faſtigium plenum. Hoc Victorinus rectè vocat V tranſuerſum. *Circumflexus*, inquit, *tranſuerſa V litterâ notatur hoc modo* ^. Interrumpens hîc ego, Ad Cęlianum illud M. Antoni: dicam aliquid, imò contradicam. V tranſuerſo notari eum vis? negat Marcianus, qui *Flexi ſignum* facit *Sigma ſuper ipſas litteras deuexum.* Hæc autem nota ab illâ quantum diſtat? Muretus, Benè, inquit, iniicis. laudo. Sed ego quoque me non malè expediam, ſi ſcias quæ Sigmæ Græcanicæ (çam intellegit) olim forma. Non enim illa, quæ nunc, flexilis & ſerpentina Σ, cui nihil cum Accentuali vnquam notulâ commercij: ſed lunaris aut ſemi-orbiculata quædam, ſic C: prorſus vt *Ce* Latinum. Maurus ab hac cauſsâ, inter litteras quæ figurâ ambiguâ fallere poſſint, hanc ponit.

Quid Grauis? *Quid Flexus?* *Flexi duplex ſignum.* *Sigma priſcũ.* *Mauri notabilis locus.*

A Latina, ſæpe vt Alpha, ſæpe Lambda ſcribitur:
I ſimiliter Ιῶτα *credi, & C poteſt quod Sigma ſit.*

A, inquit, ſæpè vt Lambda ſcribitur (vidi in lapidibus inferioris æui, Λ, ſine tranſuersâ lineolâ) & I noſtrum vt Iôta, & C vt Sigma. Ita enim reuera ſcripsêre. ſed, ne te fallam, non nimis olim. medio dumtaxat illo Principum æuo. Antè enim flexa illa obtinuit, & pòſt iterum euicit. adeò vt illius meæ non vita non memoria ſit, niſi in monumentis lapidum, & pauculis ſi fortè libris ſcriptis. Sed in lapidibus crebra. vt, ΔΙΟϹΚΟΡΟϹ. *& ϹΑΡΑΠΙΔΟϹ. & in hac vrbe marmoribus tricenis. Quia igitur inter notandum Tenorem illum flexum, lapſu quodam properantis manus factum, vt non angulare illud ſignum exprimeretur; ſed curua linea vno ductu, ſic* ∩: Marcianus receptam vulgò notam ingerens, ſcitè appellat, *Sigma deuexum.* quia reuera tale eſt: ſicut contrà Sigma Supinum in breuis ſillabæ notâ, ſic ∪. Iterum ego, Capio, inquam, & approbo: & iamantè non ignotum mihi iſtud Sigma. quò etiam Martialem referebam, *Aſpice lunatâ ſcriptum teſtudine* ſigma.* Sed quòd addis

Sigma Lunare quando in vſu? *Cur eo Flexus Tenor notatus?*

*Quæ nota etiam in Priſciani vetuſtis libris, De Accentu.

* Quod de Menſtrio capiendum: vt alibi illuſtramus.

addis de medio Principum æuo: caues mihi, an cauillaris? Hoc potius, si dextrè poëtas aliquot veteres accipio: qui auctores mihi iam olim de Lunari istâ formâ. Agathon Tragicus, vbi Thesei nomen argutè per imagines scribit, Sigma cum arcu Scythico comparauit & per eum expressit.

De priscâ formâ Sigma indagatum curiosius.

*Σκυθικῷ τε τόξῳ τρίτος ἦν προσεμφερής.

* Scythico sed arcu tertium compar fuit.

En, Tertia, inquit, littera in ΘΗCΕΥC refert Scythicum arcum. Arcus autem facies nónne semi-lunaris? Sed & Euripides in eâdem re & nomine ludens, tertium elementum comparat cum crinium cicinno:

*Τρίτον δὲ βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος.

* At tertium, cicinnus vt contortilis.

At cicinni illi calamistrati siue anuli, mihi quoque videntur facere orbiculatæ huic formæ. Muretus contracto vultu: Quæ adducis, inquit, specie firma sunt, re vanescunt. Cum arcu Agathon comparat, Ita: sed adde, Scythico. cuius ego formam paullò aliam à communi hac fuisse adsero, flexu illo triplici, qui etiamnũc apud Turcas, Scytharum scilicet stirpem. Cum cicinno Euripides. sed nónne flexili & tortuoso? adiunxit enim εἱλιγμένον. Non autem vna in vno crinium anulo hæc contortio, sed per gradus multiplex; vt in capreolis vitium, & vt olim in capillis pendulis comatorum. Ad hanc aspectum. Nec plura ego: nè excidam à lineâ, quam insisto.

Verus intellectus eorum versuum.

CAPVT XIX.

Accentus olim nec Latinis nec Græcis scriptitatos esse. lapides, qui adserere videbantur, reiecti aut aliorsum tracti.

TENOR igitur Mensura vocum est, & quidem in specie illâ trinâ quam dixi. Definitioni dehinc addidi, *in scriptu siue effatu*. De effatu quis ambigit? nonnemo de scriptu fortasse: quia notulæ istæ Accentuum in priscis libris raræ, imò in magis priscis nullæ. Nec id in Latinis solùm, sed & Græcis. Miraris? vagare mihi per hanc vrbem, & quære. multa monumenta in vtrâque linguâ, multi lapides: lapis ego, si Accentiuncularum istarum vsquam apex. Sed nec ψιλὰ vlla aut δασεῖα in Græcis, quas nobis flagitium grande sit omisisse. Quòd si Grammaticos tamẽ audis: scribes, & plerasque omnes

An scripti olim Accentus.

Non videri.

Vt nec aspirandi notam Græcis.

nes voces digetes ſub Tenorum ſuis ſignis. idq́ue diſcretionis & intelligentiæ, vt aiunt, cauſsâ. Mihi priſcus mos placeat: quem in his talibus teneam (audeo dicere) etiam contra rationem. Hîc ego non ſine riſu, Soluiſti Murete frenum huic linguæ; quis reponet? Vide ne fiam tibi Arabius tibicen: de quo Græci,

* Nummo cauit, ſed quatuor nũmis ſilet.

* Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.

Nam denuò interpello. Negas Accentiunculas ſcribi aut ſculpi ſolere: & (da veniam) erras, nec erras. Quòd rarò, verum eſt: quòd numquam, vanum. An lolio fortaſſe ego victito, & fefellerunt me oculi in lapidum aſpectu? non opinor. Hac vrbe, in domo Delphiniorum:

An non Accentus in lapidibus?

P. STÁTIÓ. P. L. BIONI
PAEDÁG. DOMÌNI. DEC. VI. A. XCVI.
P. STATIVS. P. L. ANTEROS. POSVIT.

Ibidem:

LIBERTA. ET. CONIVX. PETRONIA.
CÁRA. PATRÓNÓ
THALLVSA. HÓC. TVMVLO. CON-
DITA. LVCE. CARET.

Et in eodem lapide, ne ſim longior, VICENÓS. &, LVCIBVS. &, FÁTA. &, OCVLÓS. &, TERRÁS. Sed & extra vrbem, in agro:

L. PEDÁNIÓ. L. LIB.
EVPHRONI
L. PEDÁNIVS. CLÉMÉNS.

Item viâ Prænestinâ:

DIS. MÁNIBVS
M. IVNIO. CVRIONE
EQ. R. LEG. XXII. VIC

Atque hæc clarè vidi, legi Murete, & cum fide exſcripſi. Monuit ille caput. &, Fidem ego tibi quidem adoleſcens habeo, inquit; ne tu illis. Imperita aliqua ſculptoris manus hæc ſcripſit. imperita, ſed & malè curioſa. Dic enim ſetiò, quomodo PEDÁNIÓ, & STÁTIÓ, & PATRÓNÓ, rectè inſculpta lineâ duplici, ſi hi Accentus? Nam ſingulos eos ſingulis vocibus eſſe, lex & mos iubet, nec tu infitêris. Quomodo item in

Videri eos per imperitiam eſſe.

CVRIO-

CVRIONE primam ſedem Tenor teneat? Denique quid ita in omnibus vocibus Acutus tantùm,ſine notâ vllâ Flexi? Hęc inepta, ſtulta, & à bardis. niſi ſi id tamen voluerunt, Apices eos eſſe, quîs inſignirent (ita ſuſpicor) vocales longas. de quo ritu mihi prædictum. Etiam me moraris? Nihil ego,inquam. te ſequor,illos ſperno. *Aut potius loco Apicum.*

CAPVT XX.

De legibus Tenorum, quas Grammatici tulerunt. Eas promptas faciles\-que eſſe. à Fabio benè & ſtrictè comprehenſas. Plura in Notis, quæ ad rei totius lucem.

PERGO igitur, ait, ad Definitionis meæ reliqua. Addidi enim & hanc clauſulam, *ex Lege ſiue more*. Nec diſiunxi fruſtrà. quia non legem ſolam in Accentibus agnoſco, ſed video aliquid olim fuiſſe etiam ex More: & recepta quædam, quæ non præcepta. Sed de Lege, Lipſi, nónne obuium promptumq́ue eſt? exſtant Grammaticorum libri, nec nos hodie aberramus valdè. Tranſibo, ſi vis, aut tráſilibo potiùs: & flectam ad orbitam de More, quæ minuś trita. Vultu & manu renui ego, Minimè magiſter, inquam. In ceteris cùm per te mihi luceat & liqueat, in caligine hîc relinques? Non grandi aut ſpiſsâ câ forſitan: ſed in quâ tamen non compareant pura illa (cum Lucretio dicam) diei tela. Tu infer. & quæ veteres confusè aut parum munditer exſecuti, reſequere diſtinctè & tuo more. Ille grauatus, Breuiter igitur, inquit: & magis quia vis, quàm quia opus. LEGEM in Tenoribus appello, *veterum litteratorum de iis diſponendis ſcitum ac iuſſum*. Scripsêre enim, & habuerunt hanc inter Grammaticæ primas partes. Sed ea lex nec operoſa, nec longa. Simplex tota, vniformis, & ab vnâ ferè Temporum normâ. Nam pro ſillabarum dimenſo plerumque Acuimus, Grauamus, Flectimus: aliter quàm Græci, qui variant variâ & vanâ ſæpe (ita iudico) cauſsâ. Hac re Fabius noſtros Accentus parum elegantes aut politos putat, & abiicit eos atque vilirat (Turpilij verbo vtar) præ Gręcis. *Sed Accentus quoque*, inquit, *cùm rigore quodam tùm ſimilitudine ipsâ minùs ſuaues habemus: quia vltima ſillaba nec acuta vmquam*

Duo in Tenoribus ſpectanda: Lex, & Mos.

Quid Lex.

Ea facilis.

Ex ſolâ menſurâ ſillabæ.

Ideò ſimplices Latinorum Tenores.

excitatur, nec flexa circumducitur, sed in grauem aut duas graues cadit (lege, *cadis*. non enim vltima sillaba in duas potest cadere.) *semper*. Et de præstantiâ, alius viderit, aut ego aliàs: de paritate quidem adeò verum est, vt paucis omnino verbis vniuersam Accentuum legem complexus sit idem ille doctor. Quem Lipsi audi, & me mitte.

Quos Fabius breuiter & scitè comprehendit.

I. *In omni voce, Acuta intra numerum trium sillabarum continetur:* * *siue ea sint in verbo solæ, siue vltimæ.*

II. *Et in his aut proxima extremæ, aut ab eâ tertia.*

III. *Trium porrò, de quibus loquor, media Longa aut Acuta aut Flexa erit.*

IIII. *Eodem loco Breuis, vtique Grauem habebit sonum: ideóque positam ante se, id est ab vltimâ tertiam Acuet.*

V. *Est autem in omni Voce Acuta, sed numquam plus vnâ;*

VI. *Nec vltima vnquam:*

VII. *Ideóque in dissillabis, prior.*

VIII. *Præterea numquam in eâdem Flexa & Acuta: quia eadem Flexa ex Acutâ.*

IX. *Itaque neutra claudet vocem Latinam.*

X. *Ea verò quæ sunt sillabæ vnius, erunt Acuta aut Flexa, ne sit aliqua vox sine Acutâ.*

* Id est: siue tri-sillabæ tantùm, siue plurisillabæ, & eas aliæ præcedant.

Hæc dena (ita lucis caussâ distinxi) legis eius capita Lipsi: quæ breuia, sed plena, &, nisi fallor, etiam plana. Abnuis? frustrà. non hæreo diutiùs in sordidanti hoc puluere, nec tenuerit me sufflamen vllum precum,

NOTÆ.

Explicatio Fabianarum legum.

FABIANA, quæ posui, leuiter erudito non obscura sunt; & peruadere viam illam poterit sine munitione aliâ, sine duce. Tironi tamen me dabo, & sternam ac planiorem eamdem reddam, velut aggestu aliquot verborum.

Capitis primi.

Accentus non ante tertiam sillabam.

Primum eius caput γενικῶς adfirmatum voluit, in omni voce Tenorem (primarium dico, id est, Acutum siue Flexum. nam & hunc Fabius comprehendit sub Acuto, quia ex illo. Grauis autem siue secundarius insuper habetur, nec notatur) intra tres sillabas esse. idque verum. & si vox quadri aut plurisillaba, tamen Tenor numquam ante tertiam. Lex Grammatica ita voluit: sed & Natura. quia vocem si

Curid:

priùs

priùs Attollas, id est Acuas siue Flectas, ægrè per tot sequentium sillabarum gradus eam demittas. Re videbis: experire. nec magni Scaligeri argutias hic audio, quæ veræ non veræ.

Secundum generale quoque est. omnem Tenorem aut in pænultimâ aut ante eam sillabâ esse. Non enim supra tertiam, vt iam dictum: non item in vltimâ, vt firmabo capite nono. *In quâ sillabâ Tenores?*

Tertium & Quartum, magis distinctè Tenores in Tri- aut Plurisillabis adsignat. Ipse edisseric obscuriùs: cape à me explicatè & velut in tabellâ. *In plurisillabis, quæ sedes cuiq. Tenori.*

In plurisillabis penultima aut
- LONGA est: idque vel
  - POSITIONE. & tunc Acuitur: vt, *Camillus, Prælegístis.*
  - NATVRA. & tunc Flectitur: vt, *Românus, Perdocêre.*
  - EXCIPIO, si vltima quoque longa. tunc enim Acuitur; vt *Románo, Perdocébant, Athéna, Mycéna.*
- BREVIS & tunc quæ ante eam, id est tertia à fine Acuitur: vt *Cálius, Pópulus, Horténsius.*

Hæc regula est. nec apud Latinos (ex Grammaticorum quidem scito. nam de More fortassis olim aliter, vt videbo) vnquam fallax. Græci euariant, qui primam sæpè Acuunt, mediâ longâ. Quò respexit Fabius alibi: *Latini*, inquit, *Olýmpo & Tyránno Acutam mediam sillabam dederunt: quia vnâ aut duabus longis sequentibus, primam Acui noster sermo non patitur.* *Dissensus Latinorum & Græcu.*

Capita v. vi. vii. ad Bisillabas voces diriguntur. eorumque hæc mens, Cùm in omni voce Acutus vnus Tenor sit (Flexum etiam, vt anteà, comprehende) nec is in vltimâ vnquam: clarum quoties duæ tantum sillabæ, sedêre eum in priore Sed hoc quoque distinctiùs dicendum erat, quando propriè Acutus quando Flexus. Tu sic habe. *In Bisillabis quæ sedes Tenori.*

IN BISILLABIS prior aut
- BREVIS est. & semper Acuitur: vt *Déus, Sálus, Dócent.*
- LONGA. idque vel
  - POSITIONE. & semper Acuitur: vt *Dóctus, Fáctum, Sáltus.*
  - NATVRA. & semper Flectitur: vt *Rôma, Mêta, Lêge.*
  - EXCIPIO, si vltima quoque longa. tunc enim Acutum adsumit: vt *Rómæ, Métas, Léges.*

Priora clara. hoc postremum cur ita sit, fortasse ambigas. cur inquam Accentus mutetur longâ vltimâ, & abeat è Flexo in Acutum? Caussa est. quia Flexi, longior quædam, inter efferendum productio: quam haud facilè adhibeas vbi excipit etiam longa, sine istius nimiâ correptione. Eadem caussa suprà in Trisillabis valuit: vbi & hoc exceptum. *Cur in vnâ voce variatâ, Accentus varies?*

Error hodie in Flexo enunciando.

Qua veritas?

Nam vt id quoque moneam, Flexum hodie quis aptè enunciat? plerique omnes ita, vt nihil abeat ab Acuto. Peccant. Discerni enim: & iste, celeri quâdam sublatione vocis efferendus est, sine institione vllâ aut morâ, *Túllius, Dícere, Hómo.* ille, magis tractim & cum vocis longiore ductu: sic vt sillaba cui incumbit velut geminanda sit, clarâ eâdem pariter & depressâ, *Mêeta, Hôora, Prasôorem.* idque etiam in Græcis, per indolem & naturâ ipsam Toni, verissimum scito. Caput VIII clarum.

Tenor Latinis non in vltimâ.

Mei aliqua excusatio.

Grauem non posse esse in vltimâ.

Idq; per Naturam vocis.

Caput IX. firmat, Latinis Tenorem primarium in vltimâ dici aut scribi numquam. Hoc Capella, hoc Priscianus, hoc omnes tradiderunt. vt iure mirer tam vulgò peccare nos hoc peccatum. Egoipse nónne in eâ naui? etiam hic, vbi damno. sed non tam inscitiâ quàm comitate, qui do me & permitto siue Typographis siue vulgo. *Metâ, Castâ,* & similia scribo discriminandi causâ, quoniam Apicum vsus diu periit, nec restituo primus ego. At pro Apice mihi (semel testor) nota illa flexa seruit. Turpius illud, cùm Grauem Accentum vltimæ dant, idq; in Aduerbiis ferè & Interiectionibus; vt separent (aiunt) secernantque à Nominibus eiusdem casus. Peccant dupliciter. primò in Grammaticas leges: deinde in Vocis. De illis, clarum. de istâ, nego per naturam in vllâ sillabâ, primariò efferri posse Grauem. ergo nec scribi. Accessorius ille Tenor est, nec vsquam illi sedes, nisi in omni sillabâ in quâ non sedes duobus primis. Vbicumque inquam Acutus aut Flexus non est, illic necessario & ex annexu Grauis. Vox enim elata, deponitur per gradus & inclinat. Itaque benè & ex Naturæ fonte Fabius tulit, pertulit, *In omni voce Acutam esse, nec plus vnâ.* Si in omni voce Acuta simplex, aut ea composita, (hanc enim quoque Fabius intellegit:) quis locus Graui? quî eminebit? Depressionem notabis, omisso acumine? non debes: quia nobilius illud vocaliusq;. Quid, quòd ipsi in se testes? Cùm enim *Serò, Palàm, Doctè* efferunt, sic efferunt quasi esset *Seró, Palám, Docté.* nónne Acuis igitur? clarè. idque necessarium, vt effatu discernas à *Sêro, Dôcte.* Si enim demissè & depressè effaris (quod propriũ sanè Graui est, nec ab eo auellitur:) Acuis ecce primam vel inuitus. Consule vocem. * non Scaligerum meum: cuius doctrina haud hîc mihi (Enniano verbo vtar) vetat. Sed quid? inquies. Discrimen signari tibi nullum placet? Non meâ quidem causâ. si ob rudes & tirones lectores, signato: sed ad legem. Acue in iis talibus vltimam, aut flecte. Dictatoris Fabij edictum in totâ hac re mihi audi: *Ceterùm iam scio quosdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos, sic docere ac loqui, vt propter quædam vocum discrimina verbum interim Acuto sono finiant, vt in illis* — quæ circúm litora, circúm Piscosos scopulos. *ne si Grauem posuerint secundam, Circus dici videatur non Circuitus. Item* * Quántum, Quále, *interrogantes, Graui: comparantes Acuto tenore concludunt. Quod tamen in Aduerbiis ferè solis ac pronominibus vindicant: in ceteris veterem legem sequuntur. Mihi videtur conditionem mutare, quòd his locis verba coniungimus.* A quo nihil abit Grammaticorum alia manus, qui *Ergô,* vbi

* Sed nec Græcos, qui in fine Grauant: frustrâ.

An discriminanda Aduerbia Accentu? Non quidem ex Fabij mente.

* Quod idem Prisciano obseruatum in vtrâque hac voce: item in *Quando.*

vbi caussam significat, flectunt: *Poné*, cùm ordinem, Acuunt: paritérque in aliis, nec * Grauem agnoscunt vsquam. Illud tamen miror, quid ita Fabius & Romani omnes Acui vocem fugerint in fine? Græci aliter, vt scimus: sed & Natura. Quæ enim res aut ratio me vetat vocem tollere finientem, æquè atque ordientem? Nulla. nec illi ipsi Prætores nostri caussam interdicti sui aliam attulerint, præter Noluisse.

*Priscianum excipio, qui videtur pro illo.

An Accentus in fine esse non possit Ex ratione potest.

Caput decimum ad Vnisillabas, vt vides, spectat: & confusè adfirmat Acui eas omnes, aut flecti. Tu cape distinctius.

Tabella in Vnisillabaris Tenoribus.

VNISILLABA aut { BREVIS est, & Acuitur: vt *Fár, Sál.* / LONGA { POSITIONE. & Acuitur: vt *Píx, Núx, Fáx.* / NATVRA. & Flectitur: vt *Môs, Rês, Lûx.* } }

Magnus Scaliger non hîc à nobis: qui Breues aut Positione longas, omnes Grauat. Haud probo: & arma in Cæsarem hunc sumam cum Grammatico Senatu. Placet illud Fabianum, *Vocem nullam sine Acutâ esse.* quia effatus non est sine efflatu: nec hic sine connisu quodam & elatione: ergo nec sine Acuminis sensu aut signo. Capella fidenter & verè: *Omnis vox aut Acutum aut Circumflexum sonum habeat necesse est, etiamsi Monosillaba sit. Monosillabæ enim graui carent.*

Dissensus noster à Scaligero. Caussa.

CAPVT XXI.

Moris in Tenoribus prisci indagatio haud obuia. Legibus & Acumine suo presserunt Grammatici. Quædam tamen ex vsipsis eruta contra leges. Non videri Tenores semper accommodatos ad sillabæ modum.

AD MOREM veni: in quo iure mihi mora. Simulque siluit. Quod cùm fieret longius, appellaui: Quid iam? inquiens. itáne abiungis? atqui nondum, ô Murete, in candidâ illâ calce. Ille seuerior, Properas adolescens, inquit, aut potiùs festinas. Salebram hanc, quæ ante pedes, non vides? haud facilè transeo eam sermonis volante isto curru. Sine vt interquiescam paullùm, & velut strigem. Iterumque aliquo silentio, sic cœpit. Ad eum locum ventum Lipsi, qui origo huic sermoni. Nam de veteri Tonorum more cùm in Conuiuio tuo disputasses: inieci ego. & tu rem voluisti vberiùs veriusq; à me explicari. Vtinam istud possem! nam de illo non laboro. Sed reuera res eiusmodi est, in quâ video aliquid non vi-

Quis mos olim in Tenoribus, obscurum.

deo, capio non capio: & quam suspicionum potiùs pede trépido tango, quàm scientiæ vestigio firmiter premo. MOREM hîc intellego, *qui aduersus Legi, quique abit à Grammaticorum scito ac iussu.* Quem Pronunciationi etiamnunc interuenire, nihil nego: sed magis, ni fallor, olim, priusquam eualuissent Grammaticæ argutiæ & oppressissent. Nam vt prisci illi & verè liberi Romani adstricti seruiliter ad tenues, quas dixi, Leges fuerint: haud temerè crediderim. & regnum suum, vt in verbis, sic in eorum sono habuisse censeam Dominum illum Vsum. Quod Græci, quod Barbari hodie in suâ quisque linguâ: cur non Romani habuerint, & quædam pronunciarint ad morem potiùs, quàm ad normam? ad suauitatem, quàm ad quantitatem? Ego censeam: etsi adfirmare aut illustrare id mihi fas paucis argumentis vel exemplis. Quomodo enim penetrem aut oculos adiiciam in tenebras illius æui? omnia silentio & obliuione obruta: & scimus in eâ parte hactenus, quatenus scire nos Grammatici voluerunt. Quibus tamen ipsis expressa quædam contra suam Legem. præsertim eam, quæ Tenores ligat ad modulum sillabæ & mensuram. Nam *Mercúri, Virgíli, Sulpíci* in vocandi casibus ne illi quidem abrogant. Et Priscianus *Mulíeris* etiam recipit: Festus *Adeó* cùm Aduerbium est. magisque miranda illa Priscianus: *Éxinde, Déinde, Súbinde, Próinde, Périnde, Síquando, Néquando, Alíquando.* Quo exemplo nec *Enímuero* ego spreuerim, nec quod apud * Agellium Annianus adfirmat, *Exáduersum.* Compositionem enim elucere ipso Tenoris positu voluerunt. eâque re Priscianus & hæc suadet, *Tepefácis, Suauérubens, Orbísterræ, Virílluštris, Præfectúsfabrum, Iuriscónsultus, Intereáloci;* & Charisius, *Sacráuia.* Ab hac mente idem ille Annianus *Áffatim* primâ acutâ non mediâ pronunciabat: *caussámque huic Accentui dicebat* (verba Agellij sunt) *quòd, Affatim, non essent duæ partes orationis, sed vtraque pars in vnam vocem coaluisset.* Bis miror. primùm quid ita periculum hîc, ne duæ voces censeantur? cùm ne possint quidem. nisi rescribas tamen (quod censeo) *Adsatim.* Deinde cur vulgò mediâ longâ extulerint? cùm constet certè de breui sillabæ eius modo. Sed & in hoc & pluribus nihil ambigo quin lex neglecta:

Et presserunt eũ, data operá, Grammatici.

Nulla gens in Tenore astricta perpetuò ad quantitatem.

Nec Romani quidem: vt exempla hæc pauca euincunt.

* Lib. VII. cap. VII.

Agellio illatum lumen.

glecta: quæ ſingillatim Lipſi, quis indaget? niſi cui facem aliquam ab æthere accenderit ille Phœbus.

CAP. XXII.

Laquei & velut ænigmata hac in re ſoluta. Agellij multis locis immiſſa lux. item Feſti, Victorini, ante omnes Ciceronis. oſtenſum de litteris eos loqui, non de ſillabis. Tu lege, vide, diſce aut doce.

NAM illa quæ tu in Conuiuio collegiſti, mira & noua fateor: ſed vide ne aſpectu primo talia, explorata non faciant tuæ menti. *Agellius, inquis, verbum *Quieſcit, perpetuâ linguæ Latinæ conſuetudine ê littera correptâ pronunciatum* adfirmat. *Quieſco* igitur dixêre. Lipſi erras. Non enim hæc doctiſſimi viri mens, & de litterâ ſe loqui non de ſillabâ clamat clarè. ergo nec de Tenore, cui in ſillabâ ſedes. Quid igitur vult? an poteſt E littera illîc corripi, quam duæ conſonantes excipiunt? Non poteſt, fateor. ſed ad meam illam Elementarem pronunciationem referenda iſtæc. quâ docui E litteræ duplicem ſonum, Tenuem ſiue Breuem, Pinguem ſiue Longum. Hoc igitur tunc quæſitum *Quieſco* E ſubtili & breui, vt *Here* diceretur: an longâ, vt *Neſcio, Caleſco*. Et abit illuc, vt in vſu pronunciatum breuiter velit, etſi longiter *Quies*. Simile in *Actito*. Diſputat enim idem ille* ſcriptor, *Actito & Actitaui, primâ litterâ correptâ an productâ dicenda ſint?* Ipſe productâ cenſet: etſi quidam non indocti viri, correptâ. Tu infers, *Actito* igitur quoſdam pronunciaſſe. Hem! os Lipſianum retine & frontem. Impudenter hoc dicitur, ſed & imprudenter. Nam hæc controuerſia. *Ago* litterâ A breui pronunciatur: an igitur & deriuatum ab eo *Actito?* alij negant, alij dicunt. Sed ipſe efferri productè probat, id eſt *Aáctito*, A latiore & quaſi geminatâ. Nos enim hodie peſſimè, qui *Ago* pinguem ſonum damus, iſtiipſi *Actito* exiliorem. Atque hanc certam eius mentem eſſe ex eo certum, quod idem etiam ambigit in *Actitaui*. Sodes, ſi Accentuum res eſt, an in quartâ à fine controuerti poteſt de Tenore? Hac ipſâ luce perfundo, quæ ibidem obſcuriſſimè ſcripta: *Ab eo quod eſt Edo & Vngo, in quibus verbis prima littera breuiter dicitur, Eſito & Vnctito quæ ſunt eo-*

Soluti nodi in Agellio.

*Lib. vi. cap. xv.

Quieſco E correptâ: quomodo.

Actito, A longâ.

*Libro ix. cap. vi.

rum

rum Frequentatiua, primá litterá longá promi. & contrà, Dictito, ab eo quod est Dico, correptè. Hæc enim nulla vi mentis peruades, si pedem firmas in Accentu. At non ita est. Hoc agit & ait: *Edo*, E breui dici; *Vngo*, V breui: contrà tamen *Esito* eâdem latâ & longâ, itemque *Vnctito*. Dicebant igitur, *Edo* * *Vngo* (profer quasi Y Græcorum, vt suprà doctum) & *Eésito*, *Vúnctito* siue *Ounctito*. Contrà autem in *Dico* & *Dictito*. Nam illud vulgò erat *Déico*, I longâ: istud *Dictito* eâ breui. Huc etiam illa * Agelliana refero: qui *Obiciebat* quosdam O litterâ productâ dicere miratur; item *Subices*, *Coniicere*, *Inice*, primis litteris longis. Quid? an non longæ eæ sint? clarum quidem. sed de sono agitur, non de Tono. vultque ipse non *Oobiices*, *Soubiices*, *Einice*, *Cooniice* latè efferri, sed *Obiices*, *Subiices*, *Iniices*, tenuiter. Hæc tibi mira? magis ista quæ tunc certè non vidisti. Ecce in Festo scriptum: *Muscerdas primá sillabá productá, stercus murum appellari*. Potéstne in Accentu corripi? Idem: *Lustra significant lacunas lutosas. at cùm eiusdem vocabuli prima sillaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem.* Vides, etsi sillabam nominet, de litterâ tantùm agi: quam ex more produci vult in alterâ significatione, *Loustra*: in alterâ tenuari, *Lustra*. idemque in *Mouscerda*. Simile illud eiusdem: *Parret, quod est in formulis, debuit & productá priore sillabá pronunciari, & non gemino RR scribi*. Iam Victorinus Afer, ex tuâ quidem mente, quàm superuacuè moneat, imò stultè, *Hesternum*, productè dici debere? *Hesternum*, inquit, *productè dici debet. Nemo enim qui Latinè loqui sciat, qui aliter quàm productá sillabá Hesternum dixerit*. Di tibi benè faciant prouide senex. in Accentu quis aliter potuit? Sed de priore sillabâ siue litterâ potiùs tu quoque intellegis, & mones longam esse, ne quis breuem ducat & dicat, quia ab *Herè*. Quæ res simillima illi in verbo *Quiesco*. Hæc seria, mi adolescens, nec nugatũ aliquis ludus. videsque vel ex Agellio quàm intentè de iis egerint, imò litigauerint, viri magni. Sed venio iam ad scopulum, in quo mens omnis & ratio tibi fracta. Ciceronis locus est, qui miras facit tibi turbas: *Quid verò hoc elegantius, quod non fit naturá sed quodam instituto? Inclytus dicimus, breui primá litterá, Insanus productá: Inhumanus breui, Infelix*

Vngo quomodo V breui?

* Obserua. Nam nos hodie malè & crassè.

* Libro IV. cap. XVII. *Obicio, O breui.*

Festo lux aliquoties, in re pari.

Et Victorino.

Ciceronis diu obscurũ (nobis quidem) locum illustramus.

felix longâ. Et ne multis, in quibus verbis ea primæ sunt litteræ quæ in Sapiente atque Felice, productè dicuntur: in ceteris omnibus, breuiter. itemque composuit, concrepuit, consueuit, confecit. Consule veritatem: reprehendet. refer ad aures: probabunt. Et verba hæc sunt, inquis, an portenta? Mihi quidem verba, Lipsi, & proba, sana; si examinata à sanâ mente. *Inclytus* & *Inhumanus* ait primis breui- *Inclytus, qui primâ breui.* bus dici. An sillabis? imò expressim addidit, *litteris*. Ergo de I breui aut longâ hæc dissertio est: sicut de O eadem in *Com-* *Et talia.* *posuit, Confecit*, & quæ reddit. Igitur illud *In*, semper breue: nisi cùm ab F aut S excipitur, si vera norma illa Ciceronis. Ita dixeris. *Incipit, Indoctus, Ingenuus*, breuiter & hodierno more. contrà, latè *Einfelix, Einsuauis, Einficetus*, & talia, ad priscum ritum non ad nostrum. Pariter *Composuit, Concrepuit,* *Con, præpositio, quomodo efferenda, longa seu breuis?* *Coniecit*, exiliter effabere: pinguiùs, *Coonfecit, Coonsueuit, Coonfiteor, Coonsigno.* Hæc Tullij germana mens, quam adfirmat mihi satis * Agellius: *Sed neque* OB, inquit, *neque* SVB * Lib. IIII. cap. XVII. *præpositio producendi habent naturam: neque item* CON, *nisi cùm eam litteræ sequuntur quæ in verbis* CONSTITVIT *&* CONFECIT *secundùm eam primæ sunt: vel cùm eliditur ex eâ N littera, sicut Sallustius inquit Fænoribus * coöpertus.* Idemque clariùs lib. II. vbi caput totum dat hisce Tullianis illustrandis: addit que mirari se cur *Pro* præpositio neglexerit hanc regulam, quæ non semper ante F producta. vt in *Proficisci, Profanum, Profugere, Profestum, Profundum*. Ea enim *correptè dicimus*, inquit, *Proferre autem, & Profligare, & Proficere, productè.* Quæ ex monitis meis non vltrà obscura. Sunt enim, *Proôferre, Proôfligare* &c. Hæc an nota aut notata adhuc vulgo, nescio: scio vera, & momentum grande habere ad germanum litterarum effatum. Tu Lipsi quid? Quid, inquam, nisi stupeo, quia non stupeo? Antea in Cimmeriorum tenebris mihi videbar, nunc per te subitò in liquidâ & clarâ ætheris illius luce. Nec occurrit quod obiiciam, nec velim.

* Dicebant igitur, *Côdopertus*. sicut & *Côonexus, Côoligatus, Côogo*: quæ Agellius prætereà notat lib. II. cap. XVII.

Item, pro.

CAPVT XXIII.

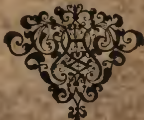
Clausula operis. Votum, vt hæc locum vulgò reperiant: quod facile, si velint pueritiæ doctores. Res ipsa honesta, & vtilis inprimis ad originationes vocum.

GAVDEO, inquit, quòd in his mihi fides: & magis, quòd Sermonis mei finis. Metam enim iam attigi. nec habeo quod addam, præter monita aut veriùs vota. Vtinam mens iis qui instituunt iuuentutem, hæc docendi! non deesset ratio aut via inducendi. In Græcâ Pronunciatione id iam peruicimus: quídni Latina hæc & cottidiana pariter nitescat? Cuius vsus cùm latissimus sit, imò cùm necessarius ad commercia coniunctionemque tot gentium: de germanâ facie eius tam exiguam nobis curam esse, iure mirer. In Pronunciatione autem illa est. atque vt hominis formæ vestis cultusque non parum addit aut detrahit: sic Sermoni effatus Communio quidem sermonum linguarumque, & deriuatio vocum, non aliâ re magis illucescet, quàm germano isto Enunciatu. ad quem legitimam viam tibi præiui, Lipsi: tu eam meliorem molli oremque calcando reddes. Dura enim pleraque initia videntur, confiteor: vsus est qui mollit & consuetudo. At tu salue. te enim prandium, me patronus iam vocat. Et sub hæc ipsa verba aderat puer, qui innuebat.

Pædagogi & doctores hæc docere debeant.

Ad dignitatem linguæ.

Ad etyma variarum vocum.

INDEX CAPITVM.

FINIS INDICIS.

APPROBATIO.

DIALOGVS *iste de Recta Pronunciatione linguæ Latinæ à I. Lipsio clarissimo Academiæ Louaniensis Professore conscriptus, præter voluptatem, hanc quoque vtilitatem adfert, quòd non priscis modò libris, verumetiam lapidibus, & lucem immittat & correctionem adhibeat.*

Guilielmus Fabricius Nouiom. Apostolicus ac Regius librorum Censor.

RATIO

RATIO PRONVNCIANDI LITTERAS EX MARCIANO CAPELLA.

MARCIANVS *Capella formationem litterarum ad hunc modum exsecutus est:*

A, *sub hiatu oris congruo solo spiritu memoramus:*
B, *labris per spiritus impetum reclusis edicimus:*
C, *molaribus super linguæ extrema appulsis exprimitur:*
D, *appulsu linguæ circa superiores dentes innascitur:*
E, *spiritus facit lingua paullo pressiore:*
F, *dentes labrum inferiùs deprimentes lingua palatoq́ue dulcescit:*
G, *spiritus cum palato:*
H, *contractis paullum faucibus ventus exhalat:*
I, *spiritus propè dentibus pressis:*
K, *faucibus palatoq́ue formatur:*
L, *lingua palatoq́ue dulcescit:*
M, *labris imprimitur:*
N, *lingua dentibus appulsa collidit:*
O, *rotundi oris spiritu comparatur:*
P, *labris spiritus erumpit:*
Q, *appulsu palati ore restricto:*
R, *spiritum lingua crispante corraditur:*
S, *sibilum facit dentibus verberatis:*
T, *appulsu linguæ dentibus impulsis excuditur:*
V, *ore constricto labrisq́ue promulis exhibetur:*
X, *quidquid* C *&* S *formauit, exsibilat:*
Y, *appressis labris spirituq́ue procedit:*
Z, *verò idcirco Appius Claudius detestatur, quòd dentes mortui, dum exprimitur, imitatur.*

EX TERENTIANO MAVRO.

Nunc singula quam possideant in ore sedem, *Vocalium soni.*
Ictusq́ue suos concipiant, & vnde rumpant,

Vt quiuero versu blaterabo Sotadæo.
A prima locum littera sic ab ore sumit,
Immunia rictu patulo tenere labra,
Linguamque necesse est ita pendulam reduci,
Vt nisus in illam valeat subire vocis,
Nec partibus vllis aliquos ferire dentes.
E quæ sequitur vocula dissona est priori,
Quia deprimit altum modico tenore rictum,
Et lingua remotos premit hinc & hinc molares.
I porrigit ictum geminos prope ad ipsos,
Minimumque renidet supero tenus labello.
O Graiugenûm longior altera est figura,
Alter sonus, atque temporum nota variata,
Compendia nostri meliora crediderunt,
Vocalibus vt non nisi quinque fungeremur;
Productio longa vt daret tempora bina,
Correptio plus tempore non valeret vno.
Hinc ῆτα minùs scribimus, hinc & ω supremum;
Vna quoniam sat habitum est notare forma,
Pro temporibus quæ geminum ministret vsum.
Igitur sonitum reddere cùm voles minori,
Retrorsus adactam modicè teneto linguam:
Rictu neque magno sat erit patere labra.
At longior alto tragicum sub oris antro
Molita, rotundis acuit sonum labellis.
Y quam memorant, vocibus auia est Latinis;
Vocalibus autem quoniam iugata Græcis,
In nostra etiam verba dabat frequenter vsum.
Subiecimus illam, cui nomen V dederunt,
Vocalem, sonantes sibi quæ iugaret omnes,
Et sola sonum redderet ex sua figura,
Quem scribere Graius, nisi iungat OY, nequibit:
Hanc edere vocem quoties paramus ore,
Nitamur vt O dicere, sic citetur ortus:
Productiùs autem coëuntibus labellis,
Natura soni pressior altiùs meabit.

Iam

Iam cetera, non ordine quo solent, loquemur:
Verùm vt cuique est proximitas loci, sonive.
Ne dicta priùs me subigat referre rursum
Vicinia vocum, modico dirempta puncto.
B, littera, vel P, quasi syllabæ videntur,
Iunguntque sonos de gemina sede profectos:
Nam muta iubet portio comprimi labella:
Vocalis at intus locus exitum ministrat.
Compressio porrò est in vtraque dissonora:
Nam prima per oras etiam labella figit,
Velut intus agatur sonus: ast altera contrà
Pellit sonitum de mediis foras labellis.
Vtrumque latus dentibus adplicare linguam
C pressius vrget, sed & hinc hincque remittit,
Quo vocis adhærens sonus explicetur ore.
G porrò retrorsum coït, & sonum prioris
Obtusus ipsi propè sufficit palato.
At portio dentes quoties suprema linguæ
Pulsauerit imos, modicéque curua summos;
Tunc D sonitum perficit, explicatque vocem.
T, qua superis dentibus intima est origo,
Summa satis est ad sonitum ferire lingua.
K perspicuum est littera quòd vacare possit;
Et Q. similis: namque eadem vis in vtraque est.
Quia qui locus est primitus vnde exoritur C,
Quascumque deinceps libeat iugare voces,
Mutare necesse est sonitum quidem supremum:
Refert nihil, K prior, an Q. siet, an C,
Aut G, quoque, vel C, similis paríque lege
Addi, quasi desit, numero potest priorum.
Nulli dubium est, faucibus emicet quòd ipsis
H littera, siue est nota, quæ spiret anhelum.
Quin hanc etiam Grammatici volunt vacare,
Quia non adicit litterulis nouum sonorem:
Sed Græcula quædam scholicæ nitela vocis
Vocalibus apta, sed anteposita cunctis:

Consonantium soni.

Hastas, hederas, cùm loquor, Hister, hospes, huius,
Solum patitur quattuor ante consonantes:
Græcis quoties nominibus Latina forma est,
Si quando choros, Phyllidas, Rhamnes, thyma, dico.
Septem reliquas hinc tibi voce semiplenas,
Vix lege solutus poterit ponere sermo:
Has versibus aptè quoniam loqui negatur;
Instar tituli fulgidula notabo milto.

F.

Imum superis dentibus adprimens labellum
Spiramine leni, velut hirta Graia vites,
Hanc ore sonabis modò quæ locata prima est.

L.

Aduersa palati supera premendo parte,
Obstansque sono, quem ciet ipsa lingua nitens,
Validum penitus nescio quid cogit inire,
Quo littera ad aures veniat secunda nostras,
Ex ordine fulgens cui dat locum sinopis.

M.

At tertia clauso quasi mugit intus ore.

N.

Quartæ sonitus fingitur vsque sub palato,
Quo spiritus anceps coëat naris & oris.

R.

Vibrat tremulis ictibus aridum sonorem,
Has quæ sequitur littera.

S. X.

—— —— Mox duæ supremæ
Vicina quidem sibila dentibus repressis
Miscere videntur; tamen ictus, vt priori

S prom-

S promptus in ore est; agitur pone dentes
Sic lævis, & vnum ciet auribus susurrum.
Mixtura secundæ geminum parat sonorem:
Quia C. simul & quæ prior est iugando nisum,
Retrorsus adactam solidant premuntque vocem.

Ex victorino afro.

A, littera rictu patulo, suspensâ, neque impreßâ dentibus linguâ enunciatur.

E, represso modicè rictu oris, reductisque introrsum labiis effertur.

I, semicluso ore, impreßisque sensim linguâ dentibus, vocem dabit.

O, vt E, geminum vocis sonum pro conditione temporis promit. qui correptum enunciat, nec magno hiatu labra reserabit, & retrorsum actam linguam tenebit: longum autem productis labiis, rictu tereti, lingua arctioris pendula sonum tragicum dabit. Cuius obseruationis & in E littera similis penè ratio est.

V, litteram quoties enunciamus, productis & coëuntibus labris efferemus.

B, & P, litteræ dispari inter se oris officio exprimuntur. nam prima, exploso è mediis labiis sono: sequens compresso ore, velut introrsum attracto vocis ictu, explicantur.

C, etiam & G, sono proximæ, oris molimine nisuque dissentiunt. nam C, reductâ introrsum linguâ, hinc atque hinc inter molares surgens, hærentem intra os sonum vocis excludit: G, vim prioris, pari linguæ lapsu palato suggerens, leniùs reddit.

D, & T, linguæ sublatione ac positione distinguuntur. nam cùm summos atque imos coniunctim dentes suprema sui parte pulsauerit, D, litteram exprimit. quoties autem sublimata partem, qua supernis dentibus est origo, contingent, T, sonore vocis explicabit.

K, & Q, vtramque exprimi faucibus, alteram distento, alteram

At M, *impreſſis inuicem labiis, mugitum quendam, intra oris ſpecum attractis naribus, dabit.*

N, *verò, ſub conuexo palati linguâ inhærente, gemino naris & oris ſpiritu explicabitur.*

Sequetur R, *quæ vibratione vocis in palato, linguæ faſtigio fragorem tremulis ictibus reddit.*

Duæ ſupremæ S, & X, *iure iungentur, nam vicino inter ſe ſono, attracto ſibilant rictu: ita tamen, ſi prioris ictus ponè dentes excitati ad medium lenis agitetur: ſequentis autem, craſſo ſpiritu hiſpidum ſonet, qui per coniunctionem* C, & S, *quarum & locum implet, & vim exprimit, vt ſenſu aurium ducamur, efficitur.*

Z, *apud nos vltima, in quâ non ſonus litteræ ſed vocabulum, & duplex ſyllaba eſt.*

PRIVI-

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in literis liberalibusque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tanquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in literis ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eoſque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio, conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Literis poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuę ita literarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq. à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animādum magis patrocinioq. noſtro defen-

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra sacri Romani Imperij, Regnorumq. ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, absque tuo tuorúmve hæredum consensu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimum cuiusque libri exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc nostrum transgredi, violare, aut contemnere deprehensus fuerit, eum non solùm eiusmodi libris, tibi hæredibúsve tuis, auxilio Magistratus, vbicunq reperti fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius semissis quidem Fisci nostri Procuratori, fraudis vindici: alter verò semissis, tibi hæredibúsve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm Politicis, cuiuscumque status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius dicunt, iustitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuscunque modis coërceri curent, ni & ipsimet grauissimam nostram in se conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto, & Cæsarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Augusti. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo Nonagesimo secundo. Regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici itidem decimo septimo.

Subsign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum sacræ Cæsareæ M^tis^ proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cæs. M.^tis^ in cerâ rubrâ.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis, Iusti Lipsij Historiarum in alma Vniuersitate Louaniensi Professoris, & item Historiographi sui libros quoscunque, à Censoribus legitimis approbatos, præter ipsius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima singulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalésve habeat. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ XIV. Feb. M.D.XCVII.

Signat.

Verreycken.

Tibi IOANNES *M*ORETE, *pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis est ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti* DE RECTA PRONVNCIATIONE LINGVÆ LATINÆ DIALOGVM, *quem postremò recensui, typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio siue iubeo, ex lege quam magnus Cæsar & Rex meus dixerunt.*

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
M. D. XCIX.

LABORE ET CONS